

Univerzita Karlova v Praze

1. lékařská fakulta

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví

Studijní obor: NMgr. Adiktologie – kombinovaná forma

Bc. Martin Kocián

**Význam neonacistické symboliky u lidí užívajících drogy
injekčně**

The importance of neo-Nazi symbolism in people who inject
drugs

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Josef Radimecký, M.Sc., Ph.D.

Praha, 2024

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem řádně uvedl a citoval všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze, 11. 07. 2024

Martin Kocián

.....

Identifikační záznam:

Kocián, Martin. Význam neonacistické symboliky u lidí užívajících drogy injekčně. [The importance of neo-Nazi symbolism in people who inject drugs]. Praha, 2024. XY stran, XY příloh. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie, 1. LF UK a VFN v Praze. Vedoucí práce PhDr. Josef Radimecký, M.Sc., Ph.D.

Abstrakt

Cílem práce je popsat a porozumět tomu, jaký význam přiřkládají injekční uživatelé drog zkušenosti s inklinací k neonacistické extrémistické ideologii. Být zároveň uživatelem drog a hlásit se k neonacistické ideologii se totiž vnějšmu pozorovateli může jevit jako kontradiktorní fenomén. V teoretické části jsme v první řadě na základě analýzy hudebních textů a politologické literatury dokázali, že neonacisté jsou proti nelegálním návykovým látkám a neslučuje se to s jejich ideologií. Dále jsme se podívali na nejvýznamnější teorie osobnosti a zvláštní pozornost věnovali období adolescence, pro které je zásadní formování identity. Výzkumnému záměru nejlépe odpovídal kvalitativní přístup. Konkrétně byla zvolena interpretativní fenomenologická analýza.

Výzkum proběhl mezi březnem a červnem 2024 s počtem čtyř respondentů (tři muži, jedna žena), čímž se splnil plán nasycení dat. Se všemi respondenty byl uskutečněn polostrukturovaný rozhovor. Osoby byly osloveny na základě metody záměrného výběru dle stanovených kritérií. Výzkum ukázal, že vybrané osoby protiklad ve svém jednání nevnímají. Užívání drog i vyznávání neonacistické ideologie začalo u všech na začátku období dospívání, přičemž upevňování vlastní identity a potřeba vymezit se vůči společnosti a rodičům byly identifikovány jako silnější motivy než samotný ideový rozpor. Přes následné pohlčení drogami se stále respondenti k ideologii odkazují, popřípadě u nich určité názory extrémní pravice stále přetrvávají.

Diplomová práce přinesla cenné poznatky o vztahu mezi inklinací k závislosti a vyznáváním extrémistické ideologie. Tyto poznatky mohou přispět k rozvoji účinnějších preventivních či léčebných strategií lépe šitých na míru potřebám jednotlivců. Práce tak otevírá cestu pro další studium, výzkum i praxi v adiktologii.

Klíčová slova:

Neonacismus, Drogy, Adolescence, Identita, Subkultura

Abstract

The aim of the thesis is to investigate what meaning people addicted to illegal addictive substances who at the same time wear or use neo-Nazi symbols attribute to this behavior. To be a drug user and subscribe to neo-Nazi ideology at the same time can appear to the outside observer as a contradictory phenomenon. First of all, based on the analysis of music lyrics and political literature, we proved that neo-Nazis are against illegal addictive substances, and it does not fit with their ideology. Next, we looked at the most important theories of personality and paid attention to the period of adolescence, in which identity formation takes place. In the next part, semi-structured interviews took place, which are analyzed by interpretive phenomenological analysis.

Persons for research were selected by deliberate selection based on established criteria, at the same time selection was carried out through the institution. The selected persons do not perceive the contradiction in their actions. Both drug use and neo-Nazi ideology began in all of them at the beginning of adolescence, while the consolidation of one's own identity and the need to define one's self in relation to society and parents were identified as stronger motives than the ideological contradiction itself. Despite the subsequent use of drugs, the respondents still refer to the ideology, or they still have certain views of the extreme right. The diploma thesis brought valuable insights into the relationship between the tendency to addiction and the confession of extremist ideology. Findings can contribute to the development of more effective preventive or treatment strategies better tailored to the needs of individuals. The work thus opens the way for further study, research and practice in addictionology.

Keywords:

Neo-Nazism, Drugs, Adolescence, Identity, Subcultures

Poděkování:

Rád bych poděkoval vedoucímu diplomové práce panu PhDr. Josefu Radimeckému, M.Sc., Ph.D., za jeho ochotu stát se vedoucím mé diplomové práce. Děkuji za sdílení jeho zkušeností, stejně jako za všechny cenné rady a připomínky. Poděkování patří rovněž mým klientům, kteří mi jsou zdrojem poznatků a zkušeností. Chtěl bych také poděkovat své rodině a svým blízkým, kteří mě podporovali během celého studia a byli mi oporou.

Obsah

Seznam tabulek	4
Úvod	5
Teoretická část.....	7
1. OD RADIKALISMU PO NEONACISMUS	7
1.1 Nacionalismus	7
1.2 Radikalismus	7
1.3 Politický extremismus.....	8
1.3.1 Fašismus.....	8
1.3.2 Nacismus	9
1.3.3 Rasismus	9
1.4 Současný pravicový extremismus	9
1.4.1 Hnutí skinheads.....	10
1.4.2 Neofašismus	10
1.4.3 Neonacismus	11
1.4.4 Neonacistická symbolika	11
1.5 Neonacismus a drogy	12
2. VÝVOJ OSOBNOSTI	14
2.1 Přehled vybraných teorií osobnosti	14
2.1.1 Psychosexuální vývoj S. Freuda.....	14
2.1.2 Kognitivní vývoj J. Piageta.....	15
2.1.3 Teorie vývojových úkolů R. J. Havighursta	16
2.1.4 Teorie psychosociálního vývoje E. Eriksona	17
2.2 Identita.....	18
3. ADOLESCENCE A JEJÍ VÝVOJ	19
3.1 Vymezení a periodizace pojmu adolescence	19
3.1.1 Vývojové změny v adolescenci.....	20
3.1.2 Adolescence a vztahy s vrstevníky	21
3.1.3 Subkultury	22
Praktická část.....	23
4. METODIKA	23
4.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky	23
4.2 Nominace a charakteristika výběrového souboru	23
4.3 Metody sběru dat	25
4.3.1 Struktura rozhovoru	25

4.4 Metody zpracování dat	26
4.4.1 Časový harmonogram výzkumu: Ganttův diagram	27
4.5 Etické aspekty práce.....	27
4.6 Výsledky	28
4.6.1 Respondent č. 1 - Aleš	28
4.6.2 Respondent č. 2 - František.....	32
4.6.3 Respondent č. 3 – Martina	34
4.6.4 Respondent č. 4 - Milan.....	37
4.6.5 Analýza společných témat.....	39
5. DISKUSE	41
6. ZÁVĚR.....	43
7. LITERATURA.....	44
8. Příloha 1.....	47

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled respondentů.....	24
Tabulka 2: Harmonogram výzkumu.....	27
Tabulka 3: Přehled vypořádaných a hlavních témat Respondent 1	28
Tabulka 4: Přehled vypořádaných a hlavních témat Respondent 2	32
Tabulka 5: Přehled vypořádaných a hlavních témat Respondent 3	35
Tabulka 6: Přehled vypořádaných a hlavních témat Respondent 4	37
Tabulka 7: Analýza společných témat	39

Úvod

Při práci v terénním programu pro uživatele nelegálních návykových látek se občas setkáváme s klienty, kteří užívají opiáty nebo stimulancia injekčně a zároveň nosí symboliku vyznávající neonacismus v podobě tetování nebo historických relikvií. Ať už jsou to přívěsky, nášivky nebo tetování, dle typu se odkazují na druhoválečné Německo. Nacismus, stejně tak jako neonacismus (specifický směr pravicového extremismu) je přitom často vnímán jako ideologie, která se proti nelegálním návykovým látkám a lidem užívajícím nelegální návykové látky striktně vymezovala, a to i přes to, že někteří nacističtí představitelé opiáty nebo stimulancia sami užívali (Ohler, 2016). Charvát (2007) uvádí, že neonacisté vycházejí z nacistických idejí rasové koncepce Hitlerova Německa, a zároveň je jejich cílem skoncovat s liberalismem, humanismem a demokracií. Pro prodejce drog například požadují trest smrti. Ideologie neonacismu se tak vymezuje proti narkomanii. „Neonacista je potenciálním příznivcem představován jako silný, hrdý a neohrožený bojovník, potomek dávných válečníků, který s požehnáním pravých bohů bojuje za bílou rasu proti všem jejím nepřítelům (Charvát, 2007, s. 81).“ Označení silný přitom nevychází pouze ze síly fyzické, ale i ze síly mentální, kdy má jedinec pevnou vůli a čistou mysl. Z toho můžeme následně vycházet při hledání konkrétních důkazů o neonacismu jako ideologii, která je v přímém rozporu s drogami a uživateli nelegálních návykových látek. Jak je tedy možné, že existují lidé, co užívají drogy a přitom se veřejně k (neo)nacistické ideologii přihlašují? Vnímají tito lidé, že jejich chování je rozporuplné nebo je to jen pohled vnějšího pozorovatele? Jakým způsobem popisují realitu tito specifičtí uživatelé a jaké významy přisuzují svému chování? Diplomovou prací se pokusíme uceleně a odborně odpovědět na tyto otázky.

Osoby, které injekčně užívají drogy a přitom nosí neonacistické symboly, jsme pro potřeby práce rozdělili do tří skupin. První skupinu tvoří jedinci, jež si v životě (patrně v dospívání) prošli neonacistickou etapou, v níž se rozhodli pro příslušné tetování, a i když poté začali užívat nelegální návykové látky, s označením se rozhodli nic nedělat (např. neměli peníze na odstranění). V této skupině tedy tetování nemá skrytý význam, nepředstavuje nic důležitého. Příslušníci této skupiny tetování spíše zakrývají a nijak se k němu nevztahují. Druhou skupinu tvoří jedinci, kteří užívají nelegální návykové látky, přesto se viditelně k myšlence neonacismu hlásí. Tetování vystavují na odív, přizpůsobují styl oblékání vyznávané ideologii apod. Poslední, třetí skupina, je tvořena klienty, kteří prošli vězeňským prostředím. Dle Vegrichtové (2017) se v prostředí vězení snáze podléhá extremistickým tendencím, ať pod vlivem charismatického vůdce, nebo kvůli výhodám, které přihlášení se k této ideologii prostřednictvím tetování může přinést, a to jak pro prvotrestance, pro které je to především obranný mechanismus, tak pro institucionalizované vězně. Rozdělení do skupin nám pomůže ve výzkumné části práce, abychom věděli, jakým způsobem lze pohlížet na potenciální vhodné respondenty.

V této práci se zaměříme na popsání a porozumění tomu, jaký význam přiřkládají injekční uživatelé drog zkušenosti s inklinací k extremistické ideologii. Budeme vycházet z přístupu, že rizikové způsoby chování jsou propojené, nikterak oddělené. Richard Jessor k tomu dodává: „Je významný rozdíl v tom, zda se zabýváme oddělenými, nezávislými a izolovanými způsoby chování, nebo naopak organizovanou konstelací rizikových způsobů chování, které jsou navzájem propojené a kovariantní (Jessor, 1991, s. 3).“ Jessorův syndrom rizikového chování v dospívání konkretizuje Dolejš (2010), který identifikuje rizikové chování v těchto jevech: Užívání návykových a nelegálních látek, kriminalita,

šikana, hostilita a agresivní chování, rizikové sexuální aktivity, školní problémy a přestupky, extremistické, hazardní a sektářské aktivity.

Z výše uvedené argumentace vyplývá, že neonacistické postoje jsou v přímém rozporu s chováním jedince – v daném případě s jeho injekčním užíváním drog. V teoretické části práce bude otestován narativ, který tvrdí, že neonacisti jsou proti drogám. Ve výzkumné části práce pak bude centrem zájmu hledání příčin přilnutí jednotlivce, který injekčně užívá drogy, k neonacistické ideologii. Zaměříme se na hledání průsečíků mezi startem drogové kariéry a přihlášení se k neonacistické ideologii. Příčiny inklinace ať už k užívání drog, tak k přihlašování se k neonacistické ideologii, budeme hledat především v období adolescence, neboť v tomto období probíhá významnou měrou formování identity, při které se často jednotlivcům vynořují zásadní témata, která ovlivňují jejich rozhodování a budoucí vývoj. Teorie vývoje osobnosti, které zachycují období dospívání a jeho fáze, budou popsány v teoretické části.

Při analýze dat prostřednictvím interpretativní fenomenologické analýzy budeme popisovat celý fenomén z pohledu čtyř osob, které budou splňovat vymezená kritéria.

1. OD RADIKALISMU PO NEONACISMUS

Považujeme za nutné si nejdříve osvětlit základní politologické pojmy, které mohou usnadnit užívanou terminologii a pochopit rozdíly mezi jednotlivými ideologiemi a směry. Budeme se od obecných pojmů, které vymezují politický rámec práce a popis jednotlivých stupňů intenzity ultrapravicově orientované ideologie, dostávat k historickému exkurzu a srovnání fašismu a nacismu. Následně se podíváme, co neofašismus a neonacismus znamená, v čem se liší a jak se vyvíjel na území České republiky.

Při vyhledávání respondentů pro potřeby výzkumné části využíváme viditelné neonacistické symboly u daného jedince, které rozebereme v další části. Na konci této kapitoly hledáme důkazy a spojení, že neonacismus vycházející z kořenů nacismu je proti drogám a jejich užívání, což je důležitý narativ, o který je tato diplomová práce opřena.

1.1 Nacionalismus

Dle Gellnera (1993) vychází nacionalismus ze dvou základních lidských premis, které jsou univerzální pro lidstvo jako celek a stejné pro každého jednotlivce. Jedná se o kulturu, pod kterou si můžeme představit různé způsoby verbální komunikace, jazyk, způsob konzumace a přípravy jídla. Druhá premisa vychází z organizace, jednotlivé vztahy mezi lidmi jsou v každé společnosti organizovány, každá osoba má určitou pozici, je hierarchicky uspořádána. Nacionalismus jako politický princip vychází ze spojených kulturních podobností a společné sociální vazby, které se obecně říká národ. Heywood (2021) popisuje a pro naši práci je přesnější pojem „šovinistický nacionalismus“, tedy nacionalismus stavěný na výjimečnosti a nadřazenosti určitého národu nad jinými. Rasismus a antisemitismus pak zapadal do rasové a etnické doktríny o nadřazenosti nad ostatními. Tento nacionalismus tedy potřebuje ke svému životu společného nepřítele, který je za vše odpovědný a lze se proti němu vymezovat.

1.2 Radikalismus

Postupně se podíváme na základní význam pojmů, které se pojí s tématem extremismu a neonacismu. V širším kontextu tedy musíme zmínit pojem radikalismus, který je velmi podobný politickému extremismu. Radikalismus nemá jednotnou definici a lze na něj nahlížet z úhlu několika různých vědních oborů. Z pohledu politologického se dle Danicse a Tajchmanové (2017) jedná o politický postoj, který se všemi dostupnými legálními prostředky snaží zásadně změnit aktuální establishment. Zároveň je v teorii extremismu považován za mezistupeň mezi demokratickými a extremistickými (krajními) postoji, bez ohledu na jejich pravicový nebo levicový směr. Minařík (2022) nachází syntézu mezi radikalismem a radikalizací, kdy radikalismus je podle něj finálním stádiem procesu radikalizace. Naopak Vegrichtová (2019) vnímá radikalizaci jako vývojový krok extremistických ideologií. Jedná se o proces, ve kterém je myšlenka násilí postupně přijímána, legitimizována a i realizována. Vegrichtová (2019) vnímá vznik a vývoj

radikalizace u jednotlivce jako několikvrstvý pohled. Mikroúrovňový pohled se zaměřuje na jedince, jeho predispozice, aktuálně prožívané selhání a debakly, pocity vykořenění, nedostatečnosti nebo morální křivdy. Meziúroveň tvoří sociální prostředí jedince (přátelé, známí, vrstevníci), které prožívá podobné pocity křivdy a deprivace jako on sám. Sdružování a jednání v podporující skupině přináší vyšší riziko radikalizace a vzniku extremistických organizací. Makroúroveň může být špatně zvolená ekonomická, sociální nebo migrační politika státu, která následně tvoří prnutí mezi majoritou a určitou minoritou, kvůli čemuž se část společnosti radikalizuje. Pro potřeby naší práce se přikláním k výkladu Danicse a Tajchmanové, kdy radikalismus je jakýsi zážeh pro vznik extremismu.

1.3 Politický extremismus

Objasněním radikalismu blížícího se na škále k hraniční hodnotě se dostáváme na samý okraj přijímaných demokratických systémů. Dle Fialy (1998) je politický extremismus přirozenou součástí otevřené demokratické společnosti, která se nebojí dávat prostor i těm názorům, které zpochybňují samotnou myšlenku demokracie. Vychází z nereálných až utopických politických názorů a směrů, při řešení citlivých otázek pro společnost je jednání zkratkovité, rychlé, přichází s efektivním často radikálním řešením, které ale uspokojuje nebo zvýhodňuje pouze určitou skupinu ve společnosti na úkor jiné. K prosazování svých řešení používá i násilí, lži a fabulace. Mareš (2006) vykládá extremismus jako ideové postoje, které již překračují rámec zákonů a ústavy a dlouhodobě cílí na destrukci stávajícího demokratického systému.

1.3.1 Fašismus

Práce je zaměřena na pravicový extremismus. I když sledujeme především význam neonacistické symboliky, je potřeba vysvětlit i tento směr, neboť pro významnou část sympatizantů jsou rozdíly mezi nacismem a fašismem nejasné, popřípadě obě ideologie propojují. Osvětlíme základní teze a vznik fašismu.

Uvědomování si vlastní identity a sounáležitosti k určitému národu postupně nabralo na intenzitě po první světové válce. Vnímání národa se zaměřovalo i na rasovou otázku a na pokrevní předurčenost k určitému chování nebo k určitým vlastnostem. Tyto rasistické a antisemitské tendence vznikaly od konce 19. století, příkladem může být Dreyfusova aféra ve Francii nebo Hilsneriáda na českém území (Charvát, 2007). Po první světové válce byla Evropa vyčerpaná, ekonomická krize se prohlubovala, stejně jako krize demokratických systémů napříč Evropou. „Kořeny fašismu (a do značné míry i nacismu) jsou tedy v zásadě trojí – nacionalismus (spojený s rasismem, avšak podstatně méně již s antisemitismem), antikomunismus a antidemokratismus (Charvát 2007, s. 66)“. Antikomunismus můžeme vyložit jako oponenturu k sílícímu komunistickému hnutí. Pojem antidemokratismus zmiňuje Charvát (2007) z odporu fašismu k politickým systémům liberalismu nebo socialismu a podpory totalitního státu. Cílem je nový systém, korporativismus, který vychází ze změny myšlení národa, předání rozhodovacích pravomocí do rukou oborových sdružení a nastavení nové ekonomické teorie díky které dle O'Sullivan (1995) bude mezi zaměstnavateli a dělníky vznikat jednota. Nejznámějším představitelem fašismu byl italský premiér a diktátor Benito Mussolini.

1.3.2 Nacismus

Nacismus vznikl na začátku dvacátého století a částečně právě z fašismu, který byl na vzestupu v Itálii, čerpal. Na rozdíl od fašismu byl u nacistické ideologie kladen větší důraz na rasovou a antisemitskou otázku a na kultech a bájích. Úspěch NSDAP (národně socialistická německá dělnická strana) ve volbách ve třicátých letech nastal především s příchodem ekonomické krize, která se v Německu prohlubovala po 1. světové válce. Díky úspěchu se Adolf Hitler dostal k moci a začal si upevňovat jak vnitrostranickou moc umlčováním odpůrců, tak moc ve státě pomocí zákonů a nařízení. Charvát (2007) označuje nacismus za nesourodý účelový shluk prvků, ze kterých vychází. „Lze říci, že nacismus sestává z antikomunismu, antiliberalismu, antidemokratismu, dále z nacionalismu, rasismu a antisemitismu, agresivní zahraniční politiky, vůdcovského principu, víry v pokrok prostřednictvím agrese.“ (Charvát 2007, s. 68). Charvát (2007) dále zmiňuje důraz a odkazování se na mýty a okultismus a zároveň směřuje nacismus k rasově motivovaným konfliktům, kde je cílem vymýtit podřadné rasy a vytvořit nadčlověka, který by splňoval mýtický předobraz. Nadřazenost německého národa byla spolu s bájným obrazem zhmotněna v árijské rase.

1.3.3 Rasismus

Pozastavíme se u jedné z hlavních myšlenek, kterou přebírají po nacistech i neonacisté, a popíši převod z biologického do kulturního porovnávání jinnosti. Vnímání vrozené odlišnosti člověka na základě jeho biologických vlastností je podle Heywooda (2021) rasismus v případě, že je osoba brána jako člen určité rasy (druhu) a vznikají tím určité politické nebo sociální závěry. Charvát (2007) používá pojem rasismus, pokud určitá ideologie vnímá biologické rozdílnosti jako vrozené a neměnné a zároveň nadřazuje jednu rasu nad ostatní. Rasismus jako takový vznikl v devatenáctém století v době osvícenství při vzniku prvních rasových teorií, ale základní myšlenky byly spjaty s antisemitismem a vznikaly již ve čtrnáctém století. Nejvýraznější akcent na rasovou výjimečnost a plán a částečná realizace záměru vyvraždit celé skupiny obyvatel byly v nacistickém Německu nebo v jižní Africe v době apartheidu.

V současné době se podle Charváta (2007) setkáváme spíše s kulturním rasismem, kde k jednotlivým etnickým skupinám obyvatel přisuzujeme i odlišnou kulturu, která je neměnná a neslučitelná s kulturou evropskou. Tento strach z jiné kultury je spojen i se všeobecným odporem k něčemu cizímu. Narativ kulturního rasismu nahrazuje rasismus biologický, ve kterém se uplatňovaly i rasové teorie a po zkušenostech z období nacistického Německa je morálně i eticky většinou společností odmítnut. Meacham (1996) uvádí, že rasismus je obranou reakcí na frustraci jedince a soubor jeho předsudků a stereotypů.

1.4 Současný pravicový extremismus

Na ultrapravicové scéně se můžeme setkat s vyprofilovanými osobnostmi, které následují přesný směr své ideologie, s osobami, které sdílejí určité myšlenky nebo názory společné s oběma proudy, ale i osobami, které spíše patří k subkultuře jako takové, bez hlubšího porozumění. Mareš uvádí: „Na druhou stranu mezi neonacisty existuje relativně úzká skupina vůdců, resp. ideologů, pro něž jsou otázky politického charakteru zásadní a kteří je používají pro aktivizaci svých sympatizantů (Mareš, 2007, s. 78).“ Mareš k tomu ještě zmiňuje, že: „U řady osob např. ze skinheadské subkultury je dominantním světovým názorem

pouze primitivní rasismus, agresivita a provokování užíváním neonacistické symboliky, bez jakýchkoliv hlubších znalostí, což s sebou nese i neschopnost formulovat cíle svého jednání (Mareš, 2003, s. 176).“ Potřeba opozice a vzdoru vůči společnosti je tedy pro některé osoby důležitější než samotná myšlenka nebo poselství, jež daná symbolika nebo ideologie nese. Je evidentní, že nejen odborníci, ale i samotní sympatizanti neofašismu nebo neonacismu si mohou nepřesně vykládat nebo zaměňovat či propojovat různé myšlenky a teorie napříč extremistickými ideologiemi.

1.4.1 Hnutí skinheads

Abychom se dostali k českým neonacistům a neofašistům, je nutné se podívat na podhoubí, ze kterého se na konci osmdesátých let a začátku devadesátých let většina ultrapravicových radikálů v Čechách rekrutovala. Hnutí skinheads vzniklé v dělnických čtvrtích ve Velké Británii v šedesátých a sedmdesátých letech nebylo prvoplánově ultrapravicové. Členi se rekrutovali z řad dělnické třídy, povětšinou se jednalo o mladé nezaměstnané muže, kteří holdovali alkoholu a násilí. Rasismus a násilí vůči cizincům bylo selektivní. V průběhu osmdesátých let se dle Charváta (2007) hnutí skinheads rozdělilo na tři proudy, rasistické skinheads (příklon ke krajní pravici), nerasistické (tradicionalistické křídlo) a antirasistické (proti rasismu, krajně levicové křídlo). Do Československa se na konci osmdesátých let dostávaly pouze kusé informace o vývoji v Evropě, v Československu se začala promíchávat kultura skinheads a punk, vznikaly první hudební skupiny, jako například Orlík. Jak uvádí Mareš: „Skinheads byli osloveni agresivním étosem ostrakizované skupiny (...). Možnost realizovat a odůvodnit si násilí proti Romům a zahraničním studentům či dělníkům a současně vyjádřit antirežimní postoje zlákala první jednotlivce ke konstituování prvních českých skinheads“ (Mareš 2003, s. 411). Na začátku devadesátých let se subkultura skinheads projevovala jako rasistická násilnická subkultura, přílivem informací po pádu železné opony se subkultura začala dále dělit, jak je zmíněno výše. Zároveň se dle Mareše (2003) dělila i rasistická větev na rasistickou část a na tzv. kališnickou větev, která vycházela z českého nacionalismu a českého fašismu.

1.4.2 Neofašismus

Vnímání fašistické ideologie po druhé světové válce jako mrtvé by bylo chybné. Fašistické vnímání nebylo odmítnuto lidem, nýbrž prohranou válkou. Ideologické myšlenky byly potlačeny, ale nebyly nikdy vnímány u části lidí jako přežitek. Heywood (2021) zmiňuje současné postfašistické politiky, kteří vycházejí z podobných myšlenek, pouze se více přizpůsobují, ať už účelově, anebo tlakem, liberalismu a demokracii současné politické kultuře. Mezi nevýznamnější představitelé neofašismu patří francouzský politik a poslanec Jean Marie Le Pen, (po něm převzala stranu jeho dcera Marine Le Pen) nebo rakouský vládní politik Jörg Haider, který se svojí stranou získal ve volbách 27 %. Vzestup těchto představitelů a dalších stran vycházejících z fašistických myšlenek napříč Evropou přichází povětšinou v době nespokojenosti s demokratickým smýšlením, v době ekonomické krize nebo kulturní a občanské nejistoty. Dle Charváta (2007) je akcentován především exkluzivní nacionalismus, který se vymezuje vůči ostatním národům a společenstvím a prosazuje silný a nezávislý národ. Není náhodou, že tyto tendence sílí v Evropě při zvýšené ekonomické migraci do vyspělých zemí. Prvky rasismu nejsou pouze etnické, ale i kulturní. Odmítá se cokoliv cizí a jiné, východiska pocházejí z křesťanských tradic a konzervatismu, neofašisté akcentují soběstačnost a odmítají liberalismus a akcentují antikomunismus.

1.4.3 Neonacismus

Antisemitismus a zároveň příklon k čemukoliv, co je protizraelské, je jedním z výrazných symbolů neonacismu. Boj proti Židům je postaven na biologickém rasismu, kdy to špatné pochází z jejich přirozenosti. Rasová nesnášenlivost je nadřazena nacionalismu. Je stále kladen důraz na neonacistu jako hrdého bílého, silného muže – válečníka, který bojuje proti všem svým nepřítelům (Charvát 2007). Cílem je zrušení demokracie jako nefunkčního systému, hledání silného vůdce. „Neonacisté odmítají moderní společnost jako takovou a jejich cílem je vytvoření „nové společnosti“ na rasovém, panárijském základě. Hlavní způsob řešení současné situace vidí v rozpoutání tzv. RAHOWA tedy svaté rasové války.“ (Charvát 2007, s. 79). Na základě výrazných radikálních postojů nejsou tak politicky aktivní jako neofašisté, sdružují se spíše ve skupinách nebo neformálních sdruženích. Spíše se vydělují z běžné společnosti, účastní se společných koncertů a demonstrací, nicméně musí být navenek obezřetní z důvodu trestně právních dopadů prezentace jejich názorů. I z toho důvodu slouží k udržení sounáležitosti různé znaky, obrazy, tetování nebo hesla, které tato skupina zná, ale pro veřejnost mohou mít význam odlišný.

1.4.4 Neonacistická symbolika

V kontextu této diplomové práce se zaměříme na neonacistickou symboliku a symboliku ultrapravicových extremistů, která je dle Mareše (2006) používána jako prostředek k posílení vlastní soudržnosti a navenek k ukázce silného ideového postoje. Před samotným jejím popisem je vhodné zmínit, co to symbolika je. Vegrichtová (2022) uvádí, že se symbol prostřednictvím znaku, který se zdánlivě nijak neshoduje s cílenou zprávou, stává signálem pro osoby znající tento znak. Symbol je vyjádření postoje, myšlenky, názoru nebo příslušnosti k určité skupině, která skrze tetování, styl oblečení, gesto, nebo šperk vydává signál dalším osobám, které jsou dostatečně informovány o pravém významu daného znaku. Pro nezasvěceného může mít tento symbol úplně jiný význam. Chmelík (in Černý 2007) dělí pravicovou symboliku na symboly se zřetelným rasovým motivem, symboly se skrytým rasovým motivem a symboly bez rasového motivu.

Neonacismus jako částečně pokračující ideologie nepokrytě vycházející z nacismu přebírá dle Mareše (2006) i nacistické symboly a symboliku. Tím, že je velká část těchto symbolů v kontextu propagace nacistické ideologie zákonem zakázána a trestána, vznikají další symboly, znaky, obrazy, slovní spojení nebo zkratky, které již trestat nelze, a přitom odkazují na příslušnost jedince k této ideologii. Charvát k tomu dodává: „Symbolika neonacistických skupin se vymezuje v několika oblastech – legální symbolika třetí říše, zástupné symboly, symboly zahraničních ultrapravicových organizací, nově vytvořené symboly, starogermánské symboly a subkulturní atributy hnutí skinheads (Charvát 2007, s. 82)“. Vegrichtová (2022) popisuje různé ztvárnění extremistické pravicové symboliky vycházející ze severské mytologie, kdy neonacisté přebírají užívané znaky ze starogermánských run a severskou mytologickou symboliku, která již byla zneužívána i nacisty. Mezi nejznámější obrazce patří symbol Odal-Rune, Thorovo kladivo, vikingští válečníci a lodě. Dále je populární zobrazování osob, dějů a jevů, kdy Vegrichtová (2022) zmiňuje tetované podobizny nacistů a jejich pozdějších sympatizantů nebo historických a válečných výjevů z nacistického Německa. Autorka popisuje i numerickou symboliku, která vychází z narození Adolfa Hitlera nebo ze začátečních písmen některých jmen nebo hesel, jako například číslo 18 (Adolf Hitler) nebo číslo 88 (Heil Hitler). Pro neonacistickou scénu je dále typický hákový kříž neboli svastika, keltský kříž, nápisy odkazující na historické souvislosti nebo jména soudobých hudebních a politických skupin.

1.5 Neonacismus a drogy

Za nutné považujeme dokázat narativ, že pro neonacistickou ideologii je naprosto nepřípustné užívání nelegálních návykových látek jedincem, a to i přes historicky dokázaný pozitivní přístup k metamfetaminu v nacistickém Německu. Metamfetamin se oficiálně vyráběl v německé továrně ve formě tablet nebo roztoku. Prodáván se bez předpisu všem zájemcům. Do roku 1941 nespadal metamfetamin do tzv. opiového zákona, který přísně trestal nakládání s návykovými látkami i jejich užívání. Jak dále uvádí Staňková (2020), do tohoto zákona spadaly látky, které měly škodlivý účinek pro lidský organismus. I tak se metamfetamin podával především v armádě k udržení energie a vysokého výkonu až do roku 1945.

Nacistické Německo od převzetí moci Hitlerem začalo prosazovat výrazně omezující nařízení pro drogově závislé nebo pro osoby užívající návykové látky. „Byla vyhlášena tzv. povinnost ke zdraví, která šla ruku v ruce s naprostým omezením jakéhokoliv prokazatelného poškozování fyzické, duševní či sociální povahy, jež by mohla nastat zneužíváním cizorodých toxinů nebo alkoholu a tabáku“ (Ohler 2016, s. 38). Uživatelé závislí měli dle Ohlera (2016) od roku 1935 zakázán vstup do manželství, na usvědčené drogově závislé zločince byla uplatňována euthanasie. Zdravý německý občan dle této rétoriky nepotřeboval měnit svoje vědomí. Staňková (2020) překládá slovo Lebensraum jako životní prostor, který díky abstinenci může jednotlivec rozšiřovat jak pro sebe, tak pro celý národ. Tyto teze vychází z eugeniky a rasové očisty společnosti. Kučerová (2019) uvádí, že do skupin osob s nevhodnou genetickou výbavou, které je vyřazovaly z reprodukčního procesu, patřili mj. i lidé s uvolněnými mravy nebo lidé s problémy s alkoholem. Degenerace psychická byla pro tuto vědeckou disciplínu horší, nežli degenerace fyzická. Z těchto myšlenek vychází dále také neonacisté působící na ultrapravicové scéně.

Jedním ze základních prvků ultrapravicové subkultury a prostředkem k utužování a identifikaci s idejemi jsou hudební uskupení. Z rozboru textů můžeme najít jasné vymezení se vůči uživatelům drog. Mareš (2003) uvádí skupinu Orlík (členi například: D. Landa, D. Matásek), jako jednu z prvních skinheadských skupin, která ve svých textech akcentovala rasismus a nacionalismus. Například lze uvést refrén písně Perník:

*„Podívej se na své pracky, jak po letech vypadaj. Rozpíchaný ztvrdlý žíly
deprese tě přepadaj. Skinheadi ty nefetujou z nich si chlapče příklad ber,
bez stříkačky ruku v ruce za život bez drog se per.“*

Orlík, vydáno 1990 (píseň Perník, album: Miloš Frýba for president)

Druhou významnou skupinou, kterou zmiňuje, je skupina Conflict 88 (zpěvák T. Hnídek), která byla napojena na neonacistické uskupení Blood and Honour Division Bohemia. Ukázka písně:

„Jsi slaboch, který nedokáže řešit problémy. Nechápeš, že tvůj život jsou jen feťácký sny. ... Jsi převrat naší společnosti, jsi nejhmusnější svrab. Tvoje myšlení já nepochopím, prostě tě nemám rád. Když někde v ulicích tě potkám, útekem se nespasíš. Podrážku mojí boty, ve svém ksichtě ucítíš.“

Conflict 88, vydáno 1998 (píseň Táhni, album: Vrat' se k nám)

Další skupina vymezující se proti drogám byla trutnovská skupina Excalibur. Mareš (2003) zmiňuje, že skupina Excalibur byla významná i na mezinárodní scéně se svým dead metalem a byla napojena na neonacistickou skupinu Bohemia Hammer Skinheads. Ukázka písně:

„Perverze, vraždy, korupce, komunismus, peníze, drogy, sex – tak si vyber chlapče. Rodiny otců mých vedly boj za bílou budoucnost, rudí psi však dále trhají živé srdce národa, jen smrt může vykoupit vaše podlé zločiny, vlastní krvi se zalknete, až přijde soudný den.“

Excalibur, vydáno 1995 (píseň Den soudu, album 1994-6 Není cesty zpět)

Dalším ukazatelem odporu neonacistů vůči nelegálním návykovým látkám byly veřejné pochody proti drogám, proti legalizaci drog nebo proti poskytujícím sociálním službám. Příkladem byl pochod v Otrokovicích (Eichler, 2007) a Havířově (Vltava Labe press, 2007), jehož pořadatelem bylo hnutí Národní korporativismus, nebo v Děčíně (Mafra, a.s., 2008), kde demonstraci pořádala skupina Autonomní nacionalisté sever. Dle zprávy Bezpečnostní informační služby (2006) a zprávy Ministerstva vnitra České republiky (2009) jsou obě tyto organizace vedeny jako neonacistické.

Vycházením z historických souvislostí nacistického Německa, respektive z teorií Darwinismu a zkoumání ideologie namířené proti uživatelům drog hlásané neonacistickými hudebními skupinami, popřípadě pochodů neonacistických skupin, můžeme dovodit jasné negativní vymezení neonacistické ideologie vůči lidem užívajícím nelegální návykové látky.

2. VÝVOJ OSOBNOSTI

2.1 Přehled vybraných teorií osobnosti

Abychom pochopili důvody, proč ke změnám postojů, protichůdnému jednání nebo příklonu k názorovým vrstevnickým skupinám dochází, jeví se jako nutné zaměřit se na teorie vývoje osobnosti. I ty nám mohou pomoci kontinuálně popsat a vysvětlit výše zmíněné.

Teorie vývoje osobnosti se uceleným vývojem celého života začaly dle Millové (2016) zabývat začátkem dvacátého století. Základy položila teorie psychosexuálního vývoje od S. Freuda, na niž navázaly teorie vývojových úkolů od R. J. Havighursta a teorie psychosociálního vývoje od E. Eriksona. Všechny tyto teorie spadají dle Piageta do stadiálního vývoje, tedy, že splňují všechna tři základní kritéria postupných stádií: neměnnost, komplexnost a posloupnost. Každá teorie argumentuje, že jednotlivá stadia vývoje osobnosti jsou neměnná ve svém pořadí a stálá, i když mohou být vlivem okolí zpožděna nebo urychlena.

Dalším kritériem je, že každé stádium je komplexní a popisuje základní procesy a projevy. Poslední kritérium všech stadiálních vývojových teorií je, že na sebe jednotlivá stadia v konkrétní teorii vždy navazují, a nemohou se zaměnit či neproběhnout, pokud uvažujeme o zdárném vývoji.

Mezi další teorie vývoje osobnosti patří i Piagetova teorie kognitivního vývoje a Kohlbergova teorie morálního vývoje nebo rozvoj Eriksonovy teorie J. Marciou. Další teorie zaměřující se na adolescenci zmiňuje Macek (1999). Níže stručně shrneme dle našeho názoru důležité teorie, které se věnují nejrizikovějšímu období pro vznik závislosti i inklinace k extremistickým ideologiím – adolescenci.

2.1.1 Psychosexuální vývoj S. Freuda

Osobnost tvoří u Freuda dle Lisé a Vágnerové (2021) tři základní složky. Id, vrozený systém, který je poháněn pudy a jeho cílem je uspokojit a zažít slast. Vědomé ego, které přejímá cíl Id, prožitek slasti, ale zároveň se vyrovnává s realitou okolního světa a umí si pocit slasti odložit. Superego, během dětství získané společenské hodnoty, které se snaží vést osobnost morálně. Freud následně popsal pět stádií, podle kterých se jedinec vyvíjí. Základní pohon ve vývoji osobnosti je libido – sexuální pud, který se prostřednictvím jednotlivých orgánů snaží dosáhnout slasti. Freud pojmenovává pět stádií, která každého jednotlivce od narození čekají. Orální stadium, které přetrvává do 1 roku života. Ústředním zdrojem slasti jsou ústa, která jsou používána k přijímání potravy, kontakt s matkou a jejím prsem, sáním nebo žvýkáním. V případě dobrého zvládnutí stadia (dítě prožívá bezpečí a jistotu) se tvoří pozitivní vztah s matkou. Opačně vzniká tzv. orální charakter. Jednotlivci jsou nesamostatní, vyžadují péči a pozornost okolí. Ústa zůstávají ústředním prostředkem k uspokojování libida, vypořádání se s úzkostí z tohoto období je později kompenzováno kouřením cigaret nebo pitím alkoholu. Anální stádium je v období 1. až 3. roku života. Slast se přenáší do oblasti konečníku, kde dítě vylučuje. S výkaly, odpadem, si může hrát, ovládat či je zdržovat. Dítě zažívá období vzdoru, zároveň poznává sebekontrolu a vztah k sobě. Při dobře zvládnutém období se dítě stává vytrvalým a stálým. V opačném případě vzniká tzv. anální charakter, který se projevuje hromaděním majetku, lakotou, potřebou kontrolovat druhé nebo pantičkářstvím. Falické stádium probíhá mezi 3. až 5. rokem dítěte. Dítě si již uvědomuje svoje pohlavní orgány. Chlapci si penisu cení, dívky pociťují nedostatečnost

z chybějícího orgánu. Chlapci se v obavách o ztrátu svého penisu (kastrační komplex) snaží potlačovat touhy a sexuální aktivity k druhému rodiči (oidipovský komplex) a tvoří si mužskou identitu a tvoří se superego. Dívka přeměňuje touhu po penisu v lásku k otci, který ho má, tím ho začíná uznávat. Důležitým krokem je identifikace s rodičem stejného pohlaví. Při správně neukončeném vývoji vzniká tzv. falický charakter, který se v dospělosti projevuje závislostí dítěte na rodiči druhého pohlaví. To zasahuje jak do výběru partnerů, tak do vztahu jako takového. Stádium latence probíhá od 6. roku do začátku puberty. V tomto období sexualita ustupuje a jedinec se rozvíjí v sociálních dovednostech s autoritami a vrstevníky. Nastává období infantilní amnézie, které přesunuje především sexuální traumatické zážitky do podvědomí. Při nezvládnutém období zůstává tzv. latentní charakter, kdy se dospělý jedinec zaměřuje na okolí svět, vztahy a společnost, ale sexuálně se nijak neprojevuje. Posledním stádiem je genitální stádium, které začíná pubertou a přetrvává dále. Opět se projevuje genitálně zaměřená slast, která je dále posilována o vztahovou a emoční složku. Díky tomu jedinec navazuje nejen pouze erotické ale i důvěrné a intimní vztahy. Genitální charakter označuje plnohodnotnou osobnost, která vnímá vlastní identitu, záleží jí i na ostatních a buduje si zdravé a pozitivní vztahy s okolím (Thorová 2015). V kontextu adolescence k tomu Macek (1999) dodává, že během genitálního období se adolescent snaží vymanit ze závislosti na rodičích pomocí manifestace nebo i nepřátelským chováním vůči nim.

V kontextu naší práce mohou být důvodem k nadužívání návykových látek v období genitálního období problémy v orálním období, kdy Hajný (2015) uvádí uvíznutí v orálním stádiu s důsledkem pasivního přijímání slasti a péče z vnějšku, korelace s neonacistickou ideologií může být podobná, kdy je díky autoritám a pevnému režimu o jedince postaráno z vnějšku. Neukončené anální období pak podle Freudovy teorie vytváří vůdce těchto ideologií na základě potřeby kontroly nad druhými. Pokud se zamyslíme nad utvářením vlastní identity a tvorbě vztahů na základě Freudovy vývojové teorie, je nutné zvládnout ve falickém období Oidipův/Elektrín komplex a vytvořit si v bazální rodině zdravý vztah k oběma rodičům tak, aby při stádiu latence a budování vztahů s vrstevníky a pak zejména v období genitálním bylo přirozené odpoutávání od rodičů s očekávanými konflikty a vymezením se, ale bez zásadních pocitů zavrženosti a zklamání. Hajný (2015) dále zmiňuje riziko odchodu z pomsty, popřípadě útěk z rodiny, k čemuž by pak hledání ideově vyhraněných subkultur svádělo. Pocity viny, které si může jedinec nést na základě vnitřního konfliktu mezi potřebou neangažovat se v rodinných vztazích a realizovaným odchodem z rodiny, pak mohou směřovat k útěku do užívání návykových látek.

2.1.2 Kognitivní vývoj J. Piageta

Dle Millové (2016) se Piaget věnoval především vývoji kognitivních funkcí u jednotlivce, vývoj jedince rozdělil do pěti stádií. Stádium senzomotorické trvá do 18. měsíce života. Dítě se snaží postupně uvědomovat a zhmotňovat předměty okolo sebe, cílem dítěte je dosažení předmětu a manipulace s ním. Základním rysem této fáze jsou vjemy a pohyb. Další, symbolické stádium trvá mezi 2. a 4. rokem života, dítě poznává a začíná používat řeč. Za jednotlivými svými slovy nebo symboly si postupně dokáže představit předměty nebo činnosti, více si představuje. Základním rysem je centralismus, kdy je dítě zaměřeno na svoje tělo jako na středobod dění. Třetí, předoperační stádium probíhá mezi 3. až 7. rokem života, tato fáze je příprava na stádium následující. Základním rysem je jednoduché vnímání světa očima pozorovatele (fenomenismus) a egocentrismus, kdy dítě vybírá pouze určité vlastnosti předmětu nebo jevu a nevnímá celkový kontext. Čtvrté stádium konkrétních operací probíhá mezi 7. až 12. rokem života. Dítě již rozumí logice, ovládá porovnávání,

v konkrétních předmětech již přemýšlí v souvislostech a nezaměřuje se pouze na část předmětu. Základním rysem je provádění konkrétních operací. Poslední stádium formálních operací nastává od 12. roku života. Jedinec již přemýšlí v hypotézách, umí zobecňovat a je schopen abstraktního nezávislého myšlení. Vágnerová a Lisá (2021) zmiňují, že na biologický základ jedince má vliv výchova a společnost, ve které jedinec žije. Společně pak tyto prvky pomáhají chápat reálný svět a chování jednotlivce v něm. Macek (1999) k tomu dodává, že Piaget ve své teorii poukazuje na rozvoj sociálního a biologického zrání, které je zásadně jiné od myšlení předchozího a umožňuje přemýšlet i o sobě samém.

Při uplatnění této teorie v rámci zaměření diplomové práce se soustředíme na období konkrétních operací, které s sebou nese chápání logiky, umění porovnávání a porozumění souvislostí. Pokud je v rodině běžně přítomný alkohol, dítě si zevnitřňuje pohled na alkohol a jeho užívání jako na prostředek, který se v rodině využívá k zvládnutí trápení, k oslavám nebo k navazování kontaktu a vztahu s ostatními lidmi. Zároveň v tomto stádiu se může lehce sklouznout k zevšeobecňování, kdy negativní zkušenost s osobou jiného etnika zaměňují za negativní vlastnosti, které má jiné etnikum dané. V období formálních operací se dospívající snaží budovat vztahy s vrstevníky, k dosažení přijetí do skupiny pak může začít užívat návykové látky, popřípadě hledat smysl v ideologickém zaměření jednotlivých subkultur. V postupném zrání si nemusí uvědomovat všechny konsekvence svého jednání, následně již svoje jednání vnímá jako funkční a přebírá ho za své.

2.1.3 Teorie vývojových úkolů R. J. Havighursta

Tato teorie vychází z hodnocení plnění jednotlivých vývojových úkolů, které po zdárném splnění jednoho úkolu vede k postupu k dalšímu úkolu. V případě nesplnění úkolu se jedinec dostává do vlastní frustrace a obtížně pokračuje v dalším vývoji. Millová (2016) dále popisuje tři oblasti, ze kterých Havighurstovy úkoly vycházejí. Jedná se o fyzické, sociální a kulturní faktory a o osobní hodnoty a aspirace člověka. Biologické úkoly jsou univerzální pro kohokoliv, úkoly vycházející ze společenských norem nebo kulturních tradic se již mohou v různých kulturách výrazně lišit. Úkoly se dělí na ty, které stačí splnit pouze jednou (chůze, naučit se mluvit) a ty, které musí jedinec absolvovat několikrát, jako např. kontakt s vrstevníky. U opakujících se úkolů se úspěšnost zvyšuje, pokud byly předcházející pokusy úspěšné.

Havighurst dělí vývoj osobnosti na šest období podle zvládnutí vývojových úkolů. První období je rané dětství do 6. roku života, kde převažují biologické úkoly. Vývojové úkoly ve středním dětství mezi 6. až 12. rokem života jsou v oblasti rozvoje myšlení a uvažování v symbolech a logice, v oblasti komunikace a navazování vztahů s vrstevníky a v oblasti motorické a fyzické vyspělosti. Vývojovými úkoly v adolescenci mezi 12. až 18. rokem jsou fyzický a psychický vývoj. Důležitým úkolem je zařazení do vrstevnické skupiny, která určuje normy a vizuální styl jedince, v tomto ohledu je toto období zásadní pro inklinaci a vstup do skupin, které vyznávají neonacistické myšlenky. Úspěšné splnění zařazení se mezi vrstevníky v dalších životních etapách zlepšuje partnerské vztahy jedince. Vývojový úkol v mladé dospělosti mezi 18. až 30. rokem života je především vyrovnání se se změnou pohledu na sebe. Jeho postavení již není hodnoceno dle věku, ale určuje se podle společenského statusu ve společnosti. Vývojovým úkolem ve středním věku mezi 30. až 60. rokem života je vyrovnání se postupně se změnami v postavení v rodině, se stárnutím nebo s postavením ve společnosti. V posledním vývojovém úkolu ve stáří po 61. roku života se musíme výrazně vyrovnávat s nemocemi, smrtí, odchodem do penze a k tomu přidruženými jevy.

Havighurst (1953) popisuje vývojové úkoly pro adolescenty takto: Dosáhnout a udržet nových a hlubších vztahů s oběma pohlavími. Dosáhnout mužské nebo ženské sociální pozice. Akceptovat svoje tělo a umět ho přiměřeně používat. Oprostit se od závislosti na rodičích a jiných dospělých. Dosáhnout ekonomické soběstačnosti. Vybrat si a připravit se ke vstupu do zaměstnání. Připravit se na manželství a rodičovství. Nastavit hodnotový a morální systém, který bude průvodcem našeho chování. Dosáhnout společensky odpovědného chování. Rozvoj intelektuálních dovedností v občanské společnosti.

Podle Macka (1999) jsou vždy určitá okna („teachable moments“) ve kterých jde učení se a následné plnění úkolu snáz. Pokud se tato okna promeškají, je výrazně těžší úkol splnit. Právě období mezi 12. a 18. rokem je významné pro inklinaci k neonacistické ideologii, kdy se adolescenti snaží vyhledat skupinu, partu, kde by byli přijati. Selhání u vývojových úkolů a setrvání v určitém oknu může způsobit maladaptivní vývoj ve vztazích, který se pak promítá v přebírání norem a zásad skupiny, která může akceptovat krajně pravicovou ideologii nebo užívání návykových látek.

2.1.4 Teorie psychosociálního vývoje E. Eriksona

V této práci je Eriksonova teorie psychosociálního vývoje zásadním pramenem, ze kterého můžeme vycházet při zkoumání cílů a rozhodnutí u jednotlivých respondentů. I tato teorie vychází z předpokladu plnění jednotlivých vývojových úkolů jedincem. Erikson (1998) vnímá lidský proces psychosociálního vývoje epigeneticky, což znamená, že vývoj tří základních složek – biologického růstu, psychického vývoje a společenského rozvoje – je postupný a předem daný. Thorová (2015) zmiňuje, že stěžejním bodem celé teorie je vývoj identity člověka. Jedinec by měl zdárně překonat nebo se setkat s osmi stádii vývoje, která ho během celého života čekají. Každé stádium je popsáno a jsou v něm definovány určité problémy, se kterými se jedinec musí v daném období potýkat. Millová (2016) popisuje v každém z vývojových období konflikt mezi protiklady. Úspěšné zvládnutí konfliktu pak přináší pokrok ve vývoji člověka, nezvládnutí naopak propadnutí do pocitů méněcennosti, strachu a stagnace.

Erikson (1996), jak již bylo uvedeno, popisuje osm vývojových stádií, takzvaných 8 věků člověka. Stádia jsou vždy uvedena v určitém konfliktu mezi dvěma póly. Stádium základní důvěry proti základní nedůvěře trvá do jednoho roku života. Jedná se o období vytváření si důvěry k matce, ta je založena především na kvalitě vztahu. Péče a cit od matky pomáhá dítěti tvořit základ svojí identity. Stádium autonomie proti studu a pochybám trvá od 1. do 3. roku života. Jedná se o období, ve kterém se dítě snaží poznávat, prosazovat, zkoumat okolí. Rodiče musí v tomto období dítě hlídat, pevně vést, aby ho ochránili, ale zároveň mu dávat dostatečný pocit autonomie. Přílišná volnost vytváří u dítěte předčasně svědomí a dítě se zacyklí, přílišná přísnost způsobuje v dítěti pocit špatnosti a sklon k pochybám a studu nad svým jednáním. Stádium iniciativy proti vině trvá od 3. do 6. roku života. Dítě vkládá iniciativu do každé své činnosti, očekává úspěch, zapojuje i okolí (vrstevníky, jiné authority), se kterým se postupně v tomto období setkává a vytváří si vztah. Tvoří se svědomí, které při nezvládnutí cíle přináší pocity viny nad realizací plánů a aktivitou dítěte. Dlouhodobá frustrace z neúspěchů působí úzkost a rezignaci. Stádium snaživosti proti méněcennosti probíhá mezi 6. až 12. rokem života. Sociálně jde o nejdůležitější období, ve kterém se dítě učí spolupracovat, učí se svědomitosti a píli, poznává a učí se, jak pracovat s různými předměty, rozvíjí se rozumové vlastnosti, přejímá zkušenosti od starších vrstevníků. Snaží se vyhnout nedostatečnosti, kterou může pociťovat z nedostatečných znalostí nebo neuznání od vrstevníků. Stádium identity proti konfúzi rolí probíhá mezi 12. až 20. rokem života. Období dynamického růstu a změny z dítěte na dospělého, v němž se

vracejí k potvrzení všechna minulá stádia, která ale vychází ze zkušeností a zároveň z již tvořícího se Já. Adolescenti se vymezují vůči současným pořádkům a tvoří si vrstevnické skupinky, které jim pomáhají se identifikovat a zároveň se učit věrnosti. Toto období je z pohledu inklinace k neonacismu patrně nejvýznamnějším vývojovým obdobím. Zmatení rolí hrozí u těch dospívajících, kde dlouhodobě přetrvávají pochybnosti o sobě samém. Dalším obdobím je intimnost proti izolaci, která probíhá mezi 20. až 25. rokem života. Jedná se o období rozvoje láskyplného nikterak pouze sexuálního vztahu s jinou osobou. Výzvou je tedy spojení a otevření vlastního já s vybraným objektem opačného pohlaví. V případě obav ze ztráty vlastního já se jedinec stává opuštěným a postupně se uzavírá do sebe, zároveň se všem intimním vztahům vyhýbá. Stádium generativita proti stagnaci trvá od 25. do 50. roku života. Erikson vnímá potřebu každého dospělého v plození, popřípadě v tvoření nebo v produktivitě v práci. Důležitým prvkem je pro dospělého pocit potřebnosti pro druhé. V případě neúspěchu v plození a v práci se jedinec dostává do stagnace, soustřeďuje se pouze na sebe. Posledním stádiem je integrita Já proti zoufalství, které začíná po 50. roku života. Jedinec se musí vyrovnat sám se sebou, uvědomit si svoji roli tvůrce nebo zploditele a přijmout se celistvě i se všemi životními nezdary – Já jako celek. Díky tomuto přijetí se následně vyrovnává zdárně se smrtí. Při nepřijetí a nevyrovnání se se sebou má jedinec strach ze smrti, pociťuje zoufalství z nedostatku času, který mu zbývá, aby ještě něco smysluplného dokázal.

Na Eriksonovu vývojovou teorii navazuje i hledání a tvoření vlastní identity, která je právě v adolescenci podrobována zkoušce, jak dotyčný splnil svá dosavadní vývojová stádia. Dle Hajného (2015) se právě pod tlakem vnějších i vnitřních sil vytvoří u osoby s nezvládnutým úkolem křehké Já, které jako řešení své frustrace používá vnější integrující prvek – návykovou látku. Ve stejném duchu ale může používat i příklon k ideologicky zaměřené subkultuře, která mu vytváří jistotu a vztahy. Dle Kaliny (2019) mohou hrát drogy v období Eriksonovy životní etapy adolescence (identita x zmatení rolí) mnohoznačnou úlohu. Dospívající může experimentovat, prohlubovat zmatky v identitě nebo vstupovat do interakcí s vrstevníky.

2.2 Identita

Výše zmíněné stádiové teorie popisují vývoj osobnosti a i vývoj určitých složek identity – Já. Naposledy zmíněný E. Erikson vnímá celou svoji teorii jako vývoj identity člověka. Říčan (2004) pojí hledání Já především s adolescencí, kdy se snažíme najít odpovědi na základní otázky: Kdo jsme? Kam směřujeme? Čemu věříme?

Erikson (1996) se domnívá, že identita se nejvíce utváří v pátém věku, ve stádiu identity proti zmatení rolí, což je období dospívání. Vštípená pravidla dítěte se postupně mění na zvnitřněnou morálku dospělého. Dospívající začíná dle Thorové (2015) navazovat vrstevnické vztahy, dokáže se intimně otevřít a zamilovat. Dle Eriksona (1994) dospívající při budování svého ega integruje svoje nabyté dětské zkušenosti, svoje vypořádání se se světem a fungování v něm a pokouší se obstát v kontextu svých vrstevníků a okolí. Nutně se vyrovnává se sebou samým nebo s otázkami ohledně směru svého života. Aby z dětství jedinec dospěl a vytvořil vlastní identitu, musí se vymezit vůči autoritě a dle Thorové (2015) mu k tomu mohou dopomáhat i vrstevnické skupiny a přijímané skupinové rituály. Erikson (1994) popisuje rizika zmatení rolí, ve které se dospívající k zachování své integrity přehnaně identifikují s vůdčími osobami skupin a part do takové míry, že ztrácí vlastní identitu. Jednotliví členové skupin nebo subkultur prožívají významný pocit sounáležitosti a

výjimečnosti, která je ventilována v nesnášenlivost vůči čemukoliv jinému a cizímu. Tento způsob pomáhá jednotlivcům v obraně proti zmatení identity. Jednoduchost v rozlišování a identifikace podle zevnějšku nebo názoru, pomáhá zvládnout dynamiku změn v dospívání. Tím i Erikson vysvětluje příklon některých mladých k diktátorským nebo totalitním ideologiím, které pomáhají ve své jednoduchosti, důrazu na sounáležitost a věrnost ve vyrovnání se se ztrátou vlastní identity v kontextu společnosti. Erikson (1998) k tomu dodává, že rituály skupiny se mohou proměnit i do ideologicky zabarvených fanatických rituálů, kdy totalitní jednoduchost ve vnímání světa může jedince pohltit ve svém fanatismu. Sám Erikson (1994) píše o Hitlerovi jako o osobě záměrně manipulující s krizí identity německého adolescenta v období druhé světové války. Ve prospěch nacismu se využívalo traumatické vypořádání se s první světovou válkou prostřednictvím jednoduchých hesel a jednoduchého dělení na dobrého dokonalého našeho a špatného ošklivého cizáka.

J. Marcia navazuje dle Thorové (2015) na Eriksonovu teorii psychosociálního vývoje. Zaměřuje se na období dospívání a tvorbu identity, kterou popsal ve čtyřech různých formách, se kterými se můžeme především v dospívání setkat. U přejaté, uzavřené či nevlastní identity jedinec přebírá bez svého vlastního názoru myšlenky a identitu autorit. Nepřichází s kritickým myšlením, nebo s vkladem svých zkušeností. Typem přejaté identity je i negativní identita, při které adolescent projevuje negativismus a staví se do opoziční role, aniž by to deklarovalo jeho skutečné názory. Macek (1999) popisuje osoby s uzavřenou identitou jako osoby konfliktní ve vztazích s nízkým sebehodnocením, které následují autority. Vztah k drogám mají odmítavý. Druhým typem je difúzní neboli rozptýlená identita, která se vyznačuje povrchností, kterou se dospívající snaží vyrovnat s nároky okolí na sebe, a nad svojí identitou a otázkami, kdo jsem či kam směřuji, vůbec nepřemýšlí. Macek (1999) popisuje u těchto jedinců problémy ve vztazích, nízké sebehodnocení, na druhou stranu jsou otevřenější a uvolněnější vůči svému okolí než jedinci s uzavřenou identitou. K drogám jsou liberálnější. Janošová (2016) dodává, že při dlouhodobém trvání této fáze lhostejnosti to může být signál psychických obtíží. Třetím typem je dle Marcii odložená identita, ve které probíhá konflikt s cílem vzniku vlastní identity, mezi názory autority a vlastními myšlenkami. Adolescent vybírá ze škály názorů a mezi nimi postojově fluktuje, má obavy z rozhodnutí a zastání jasně názorové pozice. Posledním stádiem je dosažení autentické identity, kdy na základě znalostí, zkušeností z prožitých nejistot, změn postojů a krizí začíná bez ohledu na postoje autorit zaujímat vlastní stanoviska a přebírá za ně odpovědnost. „Dospělá identita je integrovaná, stabilní, vyznačuje se sebestříjetím, schopností sebeocení a vědomím vlastní hodnoty (Thorová, 2015, s. 292).“

3. ADOLESCENCE A JEJÍ VÝVOJ

3.1 Vymezení a periodizace pojmu adolescence

Zaměříme se nyní na období adolescence, kde dle výše zmíněného dochází k zásadním změnám v identitě a hledání svého já. Adolescence je vývojové období, ve kterém probíhá postupný přerod z dítěte na dospělého. Macek (1999) považuje za nejdůležitější vývojový pokrok v této životní etapě proces ukončení pohlavní zralosti, rozvoj fyzického i duševního

stavu a sociálního učení. Dále můžeme rozdělit toto období do tří fází. Časnou adolescenci ve věku dítěte 10–13 let, střední adolescenci mezi 14. – 16. rokem věku a pozdní adolescenci ve věku 17–20 let. Thorová (2015) popisuje toto období jako pozdní dětství (12–19 let). Vágnerová (2005) upozorňuje, že vždy záleží na kulturních a společenských očekáváních a individuálním rozvoji každého jedince. Přiklání se ale také k období průběhu adolescence mezi 10. – 20. rokem života jedince.

3.1.1 Vývojové změny v adolescenci

Během období dospívání se vyvíjíme jak po tělesné stránce, tak po rozumové, emoční a psychosociální.

Na první pohled tedy můžeme nejvíce rozpoznat vývoj tělesný. Zásadním je pro adolescenta dle Vágnerové (2005) změna z dítěte na člověka, který se může dále reprodukovat. Chlapci postupně nabírají více svalové hmoty, rostou do výšky, dívky postupně také zesilují a rostou, nicméně ne v takové intenzitě jako chlapci. Macek (1999) popisuje fáze tělesného vývoje adolescentů, dívky tělesný vývoj zvládají rychleji než chlapci. Chlapcům se postupně zvětšuje penis a varlata, roste ochlupení v oblasti genitálií, rostou vousy a mění se hlas. Dívkám se postupně tvoří prsa a roste ochlupení, začínají ovulovat. Ke správnému vývoji dle metabolické teorie dospívání potřebují dívky alespoň 20 % tělesného tuku. Viditelné změny v dospívání způsobují dle Vagnerové (2005) pochybnosti o vlastním vzhledu, dospívající jsou konfrontováni s vrstevníky nebo s reakcemi okolí. Jednotlivci se porovnávají s druhými, pokud se dospívající cítí nebo reálně je znevýhodněn (například přetrvávajícím dětským zjevem a opožděným růstem nebo naopak u dívek časným dospíváním) může docházet k pocitům méněcennosti, nižší sebejistoty a negativního sebehodnocení. Dostávají se pocity nespravedlnosti, zklamání, úzkost nebo vztek a zlost, kterou pak může jedinec obracet sám na sebe. Dospívající začínají budovat svoji identitu i na základě zevnějšku, nákupu oblečení a módního stylu. Oblečením vyjadřují morální nebo hodnotové postoje, odlišování se od dospělých nebo inklinaci k určité subkultuře.

Další oblastí, kde se adolescent výrazně vyvíjí, jsou kognitivní schopnosti. Janošová (2016) uvádí, že dospívající si postupně osvojují abstraktní a hypotetické myšlení, kdy začínají přemýšlet nad společenskými tématy, která jsou nejednoznačná a těžko uchopitelná, přičemž se jejich mysl cvičí operovat s více možnostmi, být koncepčně variabilnější, což je označováno jako myšlení vědecké. Chápou již také, jakým způsobem se efektivně dostanou k cíli, jak si lépe organizovat čas nebo umějí najít strategie a plánovat.

Emoční rozvoj je další základní oblastí, která je v době adolescence v bouřlivém vývoji. Macek (1999) popisuje, že se v tomto období city více dělí a přibývá vyšších citů, zároveň označuje časnou adolescenci za období emoční lability. Janošová (2016) vysvětluje, že se jedná o postupné a nerovnoměrné dozrávání mozkových center, která řídí emoce a chování. Zvýšená hladina dopaminu zase dle Vágnerové a Lisé (2021) přináší vyšší tendenci k rizikovému či nebezpečnému chování, které přináší vzrušující zážitky a zároveň slouží k postupnému získávání nezávislosti na dospělých. Dospívající jsou výrazně více senzitivní až vztahovační k hodnocení a posuzování ze strany vrstevníků a dospělých. Janošová (2016) upozorňuje, že pocity méněcennosti a úzkosti se častěji stávají základem k pozdějším problémům s užíváním návykových látek nebo s poruchami příjmu potravy. Macek (1999) zdůrazňuje, že ne u každého je průběh puberty divoký, vždy záleží na výchově, rodinném zázemí a celkovém nastavení dospívajícího.

Postupně se výkyvy nálad snižují, ve střední a pozdní adolescenci již adolescenti pozbývají zvýšené lability, jsou méně impulzivní a více stálí a zároveň extravertní. Zažívají emoce

spojené s erotickou tematikou, uvědomují si morální hodnoty, rozumí více mezilidským vztahům a záleží jim na uznání od vrstevníků.

Zásadní pro dospívajícího a zároveň stěžejní pro tuto práci je rozvoj a vývoj během procesu socializace. Vágnerová a Lisá (2021) píšou o tomto tématu jako o druhém sociálním obrození. Vlivem formující se identity a postupné nezávislosti na rodičích se mění vztahy mezi lidmi. K rodičům a autoritám jsou adolescenti zejména v časně adolescenci netolerantní a velmi kritičtí a do jisté míry neuznávají formální autoritu. Rozvojem emocí a kognitivního poznání dbají více na spravedlnost a rovnoprávnost. Autorky upozorňují, že kritika autorit není nikterak jiná než kritika vrstevníků nebo sama sebe při rozvíjející se sebereflexi. Rozdílem je především změna postoje a nová demonstrativní realizace vymezení se. Macek (1999) k tomuto jevu dodává, že není pravdou, že je přehnané vymezení se vůči autoritě přirozené a zdravé. Častěji tíhnou ke kritičnosti a konfliktům s autoritami dospívající s rizikovým chováním (útěky z domova, užívání návykových látek, páchaní trestných činů, útěky do ideologicky vyhraněných společenství). Adolescenti usilují především o respekt okolí k vlastní osobě. Cítí se být rovni dospělým. Chtějí, aby jejich názory a postoje byly dospělými uznávány, respektovány a zároveň chtějí být v těchto názorech a postojích podporováni. Vágnerová a Lisá (2021) označují 4 základní sociální skupiny, které jsou pro dospívající nejvýznamnější: rodina, škola, volnočasové instituce a vrstevnická skupina.

Od rodiny se dospívající postupně odpoutává, posouvá se z postavení dítěte do postavení dospělého. Škola profiluje dospívajícího k dalšímu sociálnímu rozvoji v určité skupině a připravuje ho na budoucí profesní dráhu. Volnočasové instituce pomáhají adolescentovi vyrovnávat se s neúspěchy a konflikty v rodině a škole. Přináší zdokonalování nebo učení se novým dovednostem či znalostem. Stále více je významná vrstevnická skupina, která dospívajícímu přináší oporu, nová přátelství a první vztahy (včetně prvních erotických zážitků). Zároveň se dospívající s vrstevnickými skupinami identifikují, a právě toto téma je pro moji diplomovou práci zásadní, proto ho rozvedeme v následující podkapitole.

3.1.2 Adolescence a vztahy s vrstevníky

K pochopení příklonu části adolescentů ke skupinám vyznávajícím totalitní ideologie slouží následující kapitola, která dále osvětluje, proč pak osoby s problematickou tvorbou identity inklinují k neonacistické ideologii. V dospívání a s postupným zrání v tomto období, se podle Macka (1999) význam vrstevníků v životě dospívajících výrazně zvyšuje. Vrstevnický neznamena osobnější partnerský nebo přátelský vztah. Tuto sociální skupinu spojuje s jedincem společná aktuální společenská situace nebo podobné postavení. Jednotliví dospívající mohou v tomto vztahu nezávazně zkoušet své hodnoty, hranice, vystupování i způsob chování. V tomto kontextu jsou velmi dynamicky proměnlivé i postoje, které ve vztahu k jednotlivci ostatní zaujmají, jedná se jak o pozitivní, tak i negativní vymezení se. Janošová (2016) k tomu dodává, že adolescenti společně tráví až dvojnásobek aktivního času v porovnání s dospělými. Vrstevníci jsou důležitou oporou při vytváření vlastní osobní identity. Mezistupněm při tvorbě osobní identity je tzv. skupinová identita, kdy jedinec přejímá názory a identitu určité subkultury nebo party. Důvodem dle Wagnerové a Lisé (2021) je jednodušší vymezení se v průběhu procesu dospívání, kdy jedinec zažívá silnější pocity nejistoty a hledání vlastní identity. Nejvýraznější inklinace k subkulturám je v rané adolescenci. Postupně dospívající více podrobuje přicházející názory vlastním uvážením a kritice a nenásleduje tematické nebo vrstevnické skupiny automaticky. Vágnerová (2005) popisuje fáze socializace jedince ve skupině začínající vstupem do skupiny a postupným přivykáním normám skupiny (skupina ale musí být populární, jistým způsobem zajímavá, významná). Následuje přijetí skupinové identity, kdy je adolescent plně spjat s normami,

pravidly skupiny a projevuje jí dostatečnou důležitost a důvěru. Po určité době následuje fáze odpoutávání, která je velmi důležitá při zmíněné tvorbě vlastní identity, kdy je dospívající k pravidlům a činnosti skupiny více kritický a nedůvěřivý. Tato proměna probíhá v rané adolescenci. Následuje opětovné hledání a zařazování se do skupin vrstevníků, ale adolescent zejména ve střední adolescenci má již nabyté kompetence a zkušenosti s tvorbou vztahů. Zároveň již výrazněji dle své vlastní identity diferencuje skupiny, ve kterých se pohybuje, a třídí bližší přátelské vztahy. Pokud v tomto procesu jedinec zdravě překonává jednotlivé fáze, postupně se od ideologické vrstevnické skupiny odpoutává a vyhledává jinou skupinu, která více odpovídá jeho vlastní identitě. Což může znamenat i přechod z primárně neonacistické skupiny do skupiny primárně založené na užívání drog.

3.1.3 Subkultury

Zůstaneme u tohoto období odlučování se od rodičů a hledání vlastní identity skrze sociální skupiny – subkultury. Subkultura je pojem, který označuje skupinu osob, která se odděluje od většinové společnosti (mainstreamu) a má specifická pravidla a hodnoty, které následuje část společnosti a pomáhá svým členům v pochopení světa a života (Smolík 2012). „Subkulturní teorie chápou deviantní chování jednotlivých členů subkultur jako způsob řešení kulturně podmíněných adaptačních problémů určitých jedinců a skupin“ (Smolík 2012). Nejrizikovější věk k projevům rizikového chování a zároveň ke vstupu do určité subkulturní skupiny s prvky rizikového chování, které mohou dle Thorové (2015) negativně ovlivnit jejich životní vývoj, je věk mezi 14. až 15. rokem. Důvodem je překonání nejistoty, napětí, stresu nebo pocitů méněcennosti teprve utvářející se osobnosti jedince. Příslušníci určité ideové skupiny, se často vyznačují poslechem specifické hudby, specifickým stylem oblékání nebo úpravou zevnějšku a tím se odlišují od ostatních. To lze vysledovat i u skupiny lidí, která je předmětem zájmu této diplomové práce, v podobě specifického oblečení nebo tetování.

Vágnerová (2014) se zaměřuje na inklinaci k ideologii. V kontextu této práce nám jde především o důvody, které vedou k přilnutí k extrémně pravicové subkultuře. Každý jedinec má potřebu získat určité zázemí a svůj prostor, což Vágnerová označuje jako potřebu sociálního zakotvení. Skupina pomáhá jedinci překlenout nejistotu, kterou zažívá, nabízí mu zázemí, řád, jasné směřování a jistotu. Neméně důležitým prvkem je pro adolescenta pocit přijetí a osoba vůdce, ke kterému se může vztahovat a napodobovat ho. Tíhnutí k fanatismu v určité ideologii, se dle Vágnerové (2014) skládá z vícero vrstev: nálada ve společnosti, sociální prostředí a prostředí ve kterém dospívající žije, propojení se s touto subkulturou na základě osobních vazeb nebo události a osobní predispozice, kde adolescent nemá problém s pohybem mezi extrémy.

4. METODIKA

4.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Diplomová práce byla postavena na výzkumném záměru popsat a vysvětlit skutečnost, která je pro vnějšího pozorovatele kontradiktorní, tedy kdy uživatelé drog zároveň nosí nacistickou symboliku či se k nějaké extremistické pravicové ideologii veřejně hlásí.

Cílem práce je popsat a porozumět tomu, jaký význam přikládají injekční uživatelé drog zkušenosti s inklinací k extremistické ideologii. Vzhledem k tomuto zacílení byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Kvalitativní zkoumání je v případě tématu diplomové práce vhodnějším nástrojem, neboť výzkumníkovi umožňuje zkoumat subjektivní prožitky a perspektivy, odhalovat skryté významy a vzorce chování a neposledně pracovat induktivní metodou, na jejímž závěru stojí rozvinutý koncept či teorie.

Z povahy výzkumu byla jako metoda pro zpracování a analýzu dat zvolena *interpretativní fenomenologická analýza* (dále jen IPA).

Podle Smithe a Osborna (2003) by výzkumné otázky vycházející z IPA neměly být soustředěny na příčiny a důsledky, ale spíše by se měly zaměřovat na procesy a významy.

Výzkumné otázky:

- 1) Jak lidé závislí na návykových nelegálních látkách, kteří zároveň nosí či používají neonacistickou symboliku, rozumí své zkušenosti s užíváním drog?
- 2) Jak lidé závislí na návykových nelegálních látkách, kteří zároveň nosí či používají neonacistickou symboliku, rozumí své zkušenosti s neonacistickou ideologií? Jakou roli hraje ideologie v jejich životě?
- 3) Jak lidé závislí na návykových nelegálních látkách, kteří zároveň nosí či používají neonacistickou symboliku, vzpomínají na své dospívání? Jaké jsou jejich prožitky spojené s tímto obdobím, jaký jim přisuzují význam?
- 4) Jak se lidé závislí na návykových nelegálních látkách, kteří zároveň nosí či používají neonacistickou symboliku, vypořádávají s faktem, že hlásit se k neonacismu je v přímém rozporu s užíváním nelegálních substancí?

4.2 Nominace a charakteristika výběrového souboru

Základní soubor výzkumu jsou lidé starší 18 let užívající drogy injekčně (alespoň 1x v posledním roce) nebo lidé starší 18 let podstupující substituční léčbu metadonem a současně nosící neonacistickou symboliku nebo otevřeně se k ní hlásící. Respondenti byli osloveni na základě 2 kritérií:

a) *Viditelná symbolika*. Klienti nosí příslušný oděv, mají tetování. K lepší identifikaci znaků budeme čerpat z příručky Ministerstva vnitra pro policii ČR, od prof. JUDr. PhDr. Miroslava Mareše Ph.D.

b) *Bez viditelných znaků, avšak otevřeně se k ideologii hlásící*. To znamená, že osoby o sobě při dotazování nebo rozhovoru s pracovníkem prohlašují, že vyznávají neonacismus, fašismus, nebo vzhlíží obdivně k historicko-politické osobě Adolfa Hitlera a jeho nacistické říši.

Výběrový soubor tvoří 4 respondenti, z toho 3 muži a 1 žena. Podíl koresponduje s dlouhodobým podílem počtu mužů a žen užívajících drogy injekčně v Terénním programu Drop IN, o.p.s. Samotný základní soubor je povahou výzkumu velmi specificky určen. U takto konkretizovaného souboru byl výběrový soubor vybrán nepravděpodobnostní metodou výběru, záměrným výběrem na základě stanovených kritérií, kdy výzkumník, resp. pracovník terénního programu, postupně oslovil klienty, kteří dle zadaných kritérií odpovídají zkoumaným osobám. V případě dlouhodobé neúspěšnosti záměrného výběru na základě stanovených kritérií bylo v plánu vybírat záměrným výběrem přes instituci a výběrem na základě dostupnosti. Výběr přes instituci znamená oslovení pracovníků z pražských nízkoprahových center k vytipování vhodných osob, které by se mohly zúčastnit výzkumu dle zadaných kritérií. Prolínání mezi těmito metodami je dle Miovského (2006) zcela běžné, metody se společně doplňují. Výběry byly kombinovány dle dostupnosti respondentů.

V prvním sledu byli oslovováni klienti, kteří viditelně nosí symboliku hlásící se k této ideologii, popřípadě hlásící se verbálně k výše zmíněným ideologiím. Ze sedmi oslovených osob čtyři osoby svolily k rozhovoru. Dvě dotazované osoby deklarovaly jiný význam své symboliky. Jedna osoba neměla zájem o účast. Ze čtyř oslovených, kteří souhlasili s rozhovorem, se rozhovoru zúčastnili dva muži a jedna žena. Čtvrtý oslovený nakonec rozhovor odmítl. V druhém sledu jsme oslovili kolegy v nízkoprahových službách, kteří zprostředkovávali výzkum dalším možným respondentům. V této etapě se objevily dvě potenciální osoby, z nichž jedna osoba zájem měla a druhá rozhovor odmítla. Realizaci posledního rozhovoru byl výzkumný vzorek saturován. Jak uvádí Miovský: „Dosažení saturace znamená, že výsledek analýzy má potřebnou vnitřní i vnější konzistenci a dosáhli jsme stanovených cílů (Miovský, 2006, s. 129).“

Zaměříme se podrobně na jednotlivé osoby, které budou specificky jiné i dle pohlaví. Zajímavostí je, že všichni respondenti pochází z Prahy a většinu života zde i prožili. Tím se výzkumný soubor stává výrazněji homogenní.

Tabulka 1: Přehled respondentů

Jméno	Pohlaví	Věk	Věk prvního užití	Věk prvního i.v. užití	První nelegální droga	Aktuální primární droga	Dosažené vzdělání
Aleš	Muž	51	15	15	Pervitin	Metadon	Střední
František	Muž	44	15	18	Heroin	Suboxone	Střední
Milan	Muž	61	16	16	Kodein	Metadon	Střední
Martina	Žena	46	15	16	Pervitin	Pervitin	Základní

Zdroj: vlastní

4.3 Metody sběru dat

Pro sběr dat byl využit polostrukturovaný rozhovor. Smith (2009) doporučuje pro fenomenologickou interpretaci využívat především tento typ rozhovoru, neboť je tvořen základní kostrou otázek, které lze doplňovat dle toho, jakým směrem se rozhovor ubírá a co ten který respondent považuje za podstatné. To umožňuje výzkumníkovi dostatečnou volnost se doptávat dle toho, jaký význam té které zkušenosti respondent přisuzuje. Jak dokládá Miovský: „Možnost kombinace prvků nestrukturovaného i strukturovaného interview činí z metody polo-strukturovaného interview téměř ideální výzkumný nástroj pro oblasti aplikace většiny výzkumných plánů v rámci kvalitativního přístupu. Využíváme-li kreativně možnost volné, přirozené a nenucené komunikace v místech, která to při interview umožňují, je tím možné účastníka motivovat a využít jeho zájmu následně v místech s vyšší mírou strukturace (Miovský, 2006, s. 161).“

Respondenti byli vybíráni přímo v terénu, během vykonávání služby v rámci terénního programu. Rozhovor byl prováděn osobně, na tichém, bezpečném místě. V první řadě byli respondenti požádáni o informovaný souhlas s vytvářením audiovizuálního záznamu. Zvuková stopa rozhovoru byla nahrávána na zařízení pro záznam zvuku a následně doslovně transkribována.

4.3.1 Struktura rozhovoru

Nejprve byly položeny otázky zjišťující základní sociodemografické údaje pro rozehrání (věk, pohlaví, vzdělání, zaměstnání, rodinný stav).

Jádrové otázky:

- 1) Existuje nějaký vztah mezi neonacismem a drogami? Jak vnímáte vztah mezi neonacismem a drogami?

Možné doplňkové otázky:

- Proč nosíte symboliku, která je spojována s neonacismem?
- Jaký má pro Vás tato symbolika význam?
- Jaký vnímáte vztah mezi ideologií neonacismu a užíváním drog?
- Co bylo ve vašem případě dříve, drogy, nebo sympatizace k dané ideologii?

- 2) Jakou máte zkušenost s drogami a jak se v čase vyvíjela?

Možné doplňkové otázky:

- Jaká je Vaše drogová kariéra?
- Kdy a s kým jste začal/a užívat injekčně?
- Proč jste začal/a užívat OPL?

- 3) Jak vnímáte a jak se vyvíjel v čase Váš pohled na neonacistickou ideologii?

Možné doplňkové otázky:

- Proč Vás neonacistická ideologie oslovila?
- Kdy, s kým a jak jste se o tom dozvěděl/a?
- Stále ještě tuto ideologii vyznáváte?

- 4) Jak vnímalo a vnímá Vaše okolí injekční užívání a vyznávání neonacistické ideologie?

Možné doplňkové otázky:

- Jaké bylo Vaše dětství a jaké jste měl/a rodiče?
- Kdo měl na Vás z vašich blízkých vliv z hlediska drog nebo extremismu?

- Jak jste si rozuměl/a s vrstevníky a co Vám přinášeli?
- Jaký význam pro Vás měla škola?

4.4 Metody zpracování dat

Jak již bylo uvedeno výše, k analýze získaných dat byla využita interpretativní fenomenologická analýza (IPA). IPA je kvalitativní metoda, která se zaměřuje na hloubkové pochopení individuálních zkušeností a prožitků. Jinými slovy, zajímá se o to, jak lidé vnímají a chápou své vlastní zkušenosti. Je to poměrně nová metoda, která se rozvíjí od 90. let minulého století, ale v současnosti je hojně využívána, a to zejména v oblasti psychoterapeutického výzkumu. Teoretickým základem IPA jsou tři myšlenkové proudy: fenomenologie, hermeneutika a idiografický přístup. Fenomenologie zachycuje jedinečnou zkušenost jednotlivce bez vlivu předchozího porozumění či interpretace, zároveň je ale ve výzkumu nemožné se interpretacím zcela vyhnout. Hermeneutika se v IPA využívá uplatněním hermeneutického kruhu, kde respondent i výzkumník interpretují zkušenost s fenoménem. Výzkumník zkoumá porozumění respondenta, komentuje jeho význam a své interpretace dokládá úryvky z rozhovorů. Konečně idiografický přístup znamená, že se výzkum zaměřuje na jedinečné zkušenosti a jejich porozumění u jednotlivých respondentů. Nejprve sleduje smysl, který každý respondent přikládá své zkušenosti, poté výzkumník hledá společná témata mezi všemi účastníky.

Autoři Řiháček a kol. (2013) proto zdůrazňují, že IPA je ideální metodou pro analýzu kvalitativních dat, která umožňuje hluboké pochopení individuálních prožitků na jedinečné ideografické úrovni. Pro IPA je klíčové, jaký význam jedinec přikládá svým zkušenostem a jak je začleňuje do svého chápání světa. V tomto přístupu není vylučován vliv vlastních zkušeností a předpokladů výzkumníka. Naopak, s těmito myšlenkami se aktivně pracuje a zahrnují se do interpretace dat. Je však důležité jasně rozlišovat, co pochází z interpretace výzkumníka a co z prožitků respondenta.

Smith a kol. (2009) při analýze popisuje základní postup, který sestává ze čtyř fází. V nulté fázi autor práce reflektuje zkušenosti s tématem výzkumu. Ve vnitřním rozhovoru tedy povede diskuzi o vztahu výzkumníka s tématy. Ve fázi 1 budeme opakovaně pročítat přepis a poslouchat opětovně záznam k celistvému vnímání rozhovoru. Fázi 2 vnímá Řiháček a kol. (2013) jako nejdetailejší část analýzy, kdy bychom měli vnímat jednotlivé nuance v textu, poznámkovat, označovat zajímavé a důležité pasáže či slova, kódovat. Ve fázi 3 rozvíjíme vznikající témata. Výzkumník „redukuje objem dat a jeho poznámky prostřednictvím formulování tzv. rodících se témat“ (Řiháček a kol., 2013, s. 19), pracuje se svými komentáři a přináší interpretace vnímání jeho fenoménu tak, aby našel vhodná témata v rozhovoru. Fáze 4 hledá souvislosti napříč tématy. Porovnáváme jednotlivá témata, hledáme propojení a shlukujeme je do větších celků, dle Knechtové a kol. (2019) do centrálních témat. Vše doplňujeme o přímé citace. Ve fázi 5 analyzujeme další případ a postupujeme dle předešlých bodů. Toles a Barosso (Toles a Barosso in Lobiondo-Wood, 2018) doporučují třídit témata a v základní struktuře si uvědomovat centrální témata a předběžně v nich hledat možné důvody vzniku a interpretovat je. Fáze 6 již je o porovnávání všech rozhovorů a vyhledávání společných témat. Zásadním procesem IPA je dle Řiháčka (2013) interpretace. Výzkumník si musí zvědomovat svoji osobní zkušenost a historii, kterou může do interpretací taktéž zahrnout.

4.4.1 Časový harmonogram výzkumu: Ganttův diagram

Časový rozptyl realizace výzkumu nabízí tabulka 2.

Tabulka 2: Harmonogram výzkumu

	2023				2024							
	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	
Vyhledávání osob LUDI s neonacistickou symbolikou												
Tvorba rozhovorů s respondenty												
Přepisy rozhovorů												
Analýza rozhovorů												
Vyhodnocení výzkumu												

Zdroj: vlastní

4.5 Etické aspekty práce

Na etickou stránku výzkumu budeme pohlížet z několika rovin. Ochrana respondenta a důvěra mezi ním a tazatelem je zásadní k tomu, aby se průsečíková témata závislosti na nelegálních návykových látkách a pravicového extremismu dostatečně prozkoumala a respondent byl otevřený podstoupit hloubkový rozhovor. Tazatel je zároveň pracovníkem terénního programu, dle Miovského et. al. (2004) je nutné definovat pravidla a vymezení role tazatele od role pracovníka tak, aby respondent rozuměl jeho pozici. Ústně respondenty informuje jak při dojednávání rozhovoru, tak před samotným rozhovorem, že v danou chvíli nebude poskytovat sociální službu a je zde v roli výzkumníka. Pokud by při rozhovoru bylo vzneseno relevantní téma, výzkumník poskytne základní informace nebo intervenci a budou dále pokračovat. Dle Miovského et. al. (2004) je pod podmínkou reflexe své pozice tento postup v souladu s principy akčního a kritického výzkumu.

Ferjenčík (2000) uvádí čtyři základní prvky etiky ve výzkumu, ze kterých vychází i tento výzkum. (i) Respekt a ohled vůči ostatním účastníkům výzkumu, (ii) právo na informace, (iii) právo na soukromí a důvěrnost informací o účastnících a (iv) právo odstoupit z výzkumu. Výzkum je tedy založen na dobrovolnosti a respondent může rozhovor kdykoliv ukončit a odstoupit z něj. Za výzkum nebude poskytnuta žádná odměna ani jiný benefit vyplývající z pozice terénního pracovníka.

Respondenti byli seznámeni s průběhem rozhovoru a jeho účelem. Rozhovor a poskytnuté údaje jsou anonymní. V případě možného rozpoznání osob nebo konkretizujících informací o dané osobě nebo osobě blízké nebudou tato data použita. Respondenti budou dále informováni o nutnosti se zdržet takových témat, která budou „naplňovat znaky důkazů o spáchání trestného činu nedovolené výroby, držení či distribuce omamných a psychotropních látek“ (Miovský et. al. 2004). Jednotlivé rozhovory jsou očíslovány dle pořadí provedení záznamu.

Tazatel ke každému účastníkovi přistupoval s respektem, byl si vědom citlivosti celého výzkumu, proto nepřistupoval k respondentům a získaným informacím s předsudky a

hodnocením. Výzkumník je politicky nezaujatý. Zachovává mlčenlivost. Informovaný souhlas o všech relevantních skutečnostech výzkumu byl vyžadován písemně. V krajním případě by přistoupil respondent k nahrání souhlasu na audiozáznam.

Miovský et. al. (2004) dále zmiňuje etická pravidla chránící respondenta, kde má respondent právo odmítnout pokračovat v rozhovoru nebo neodpovědět na otázku. Rozhovory probíhaly na bezpečných soukromých místech, buď u klientů doma v případě účastníků z uzavřené drogové scény, nebo v kanceláři Terénního programu Drop In, o.p.s. v případě osob bez standardního zázemí. Nabídka rozhovoru v kanceláři byla dostupná i pro osoby z uzavřené drogové scény. Etická komise pro posuzování studentských závěrečných prací Kliniky adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze vyjádřila souhlasné stanovisko s metodologií práce.

4.6 Výsledky

Výsledky výzkumu jsou prezentovány po jednotlivých případech – respondentech. U každého respondenta jsou členěny do oddílů dle identifikovaných témat z procesu analýzy textu a v zásadě kopírují zacílení výzkumných otázek. Tučně zvýrazněná slova v textu značí kódy, kterými byla daná pasáž označena. Poslední oddíl každého případu obsahuje krátkou interpretaci případu a autorovo vyjádření.

4.6.1 Respondent č. 1 - Aleš

Aleš je padesátník, který má ukončené střední vzdělání, nyní pracuje jako ostraha. Společně

spolupracujeme po dobu patnácti let. Aleš se na rozhovor těšil, několikrát se připomínal s realizací rozhovoru. Při rozhovoru byl Aleš velmi emocionální, syrový. Bylo ale znát, jak nad věcmi přemýšlí a umí v sobě pátrat. Aleš byl požádán o rozhovor na základě symboliky, kterou nosil v podobě šperku s keltským křížem a Thorovým kladivem.

Následující tabulka předkládá souhrn vynořených a hlavních témat, která vyplynula z analýzy rozhovoru:

Tabulka 3: Přehled vynořených a hlavních témat Respondent 1

Vynořená témata	Hlavní témata
germánská krev	krev není voda
láska k severské mytologii	
identita skrze adorovaného dědu Němce	
skinheads, máničky, metal – zmatené devadesátky	parta
členství v hnutí nebylo podmíněno ideologickým přesvědčením	
parta se společným zájmem – hudba (Orlík, Šanov), fotbal	
komplikované rodinné zázemí	
nenávisť jako obrana	revolta vůči všem
společná skrytá nenávisť	

rasová nesnášenlivost – špatné životní zkušenosti s členy menšin	
skinheads – prostor pro násilí	
drogy i parta jako únik od rodiny, společnosti	
devadesátky a boom drog	vesmír jménem drogy
postupné pohlcení drogami	

Zdroj: vlastní

A) Drogová kariéra

Aleš začal experimentovat s drogami někdy na konci základní školy. **V 15 letech** poprvé injekčně aplikoval **pervitin**. Zážitek to pro něj byl jedinečný a brzy mu drogy velmi zachutnaly. Vnímá **drogy jako přesah**, jako něco, co mu umožňuje rozšiřovat vnímání reality. Užívání drog pro něj také šlo ruku v ruce s příslušnictvím k určité **subkultuře**. Sám se považuje za „**máničku**“, příznivce metalové muziky, přičemž v devadesátých letech, kdy dospíval, byly kulturní akce spojené s produkcí této hudby často spojené s užíváním drog. Co ho vedlo ke drogám, byla **zvědavost** a touha zažít to, co kamarádi, toužil po tom být **součástí** nějaké vrstevnické **skupiny**. Zároveň také nějaká „*emocionální dysfunkce*“, jak sám popisuje, pramenící z **dlouhodobé deprivace** uvnitř rodiny, kdy si nedokázal vypěstovat žádný vztah se svým nevlastním otcem a připadal si přehlížený a nedůležitý. Brzy ho však **drogy úplně pohltily** a změnil se mu tak celkově pohled na život. „*Realita přestala být důležitá, postupem času byly drogy silnější než všechno ostatní.*“

B) Ideologie vstupuje na scénu

Alešova vztahovost k ideologii, tedy k neonacismu nebo neofašismu, začala již v období **rané adolescence**. Důležité pro něj byly **rodinné kořeny**, původ rodiny a všeobecně zájem o **starogermánskou mytologii**. „*To ta germánská duše, tím, že prostě prarodiče z máminy strany byli Němci, máma byla poloviční Němka, tak nebo tříčtvrteční, tak prostě v sobě mám tu germánskou krev, táhne mě to k těm vikingům a tak dále.*“ **Téma krve** je pro Aleše průřezové a klíčové. Sám v průběhu rozhovoru několikrát zmíní, že důvody pro vyznavačství minimálně symbolů, ale i některých ideologických pohnutek, právě pramení z jeho **německého původu**. Z jeho vyprávění je jasně slyšet **obdivování dědečka**, který za druhé světové války sloužil ve Wehrmachtu. Dalším důležitým motivem pro stoupenectví extremistické pravice byly Alešovy **špatné zkušenosti** s příslušníky nějaké minority, většinou **romské**. „*Chodil jsem na základku a. Hmm, já jsem měl docela dobrý známky, bez toho aniž bych se musel učit, tak mi paní učitelka prostě ve 2. třídě sebrala mého spolusedícího a posadila ke mně jiného. Říká, Aleši, já k tobě dám žáka, on je trochu slabší a ty bys mohl pomoci. A posadila vedle mě cikána. Jméno asi říkat nebude prostě cikána. Můžeme mu říkat třeba Milan. Akorát spolužák Milan mi ukradl nové penál, kterej jsem dostal k Vánocům. A za tejdén mi ukradl boty, který mi táta přivezl ze Švýcarska zimní, že jsem šel v zimě domů bos a pak jsem si přinesl do školy angličáka nějakýho. No a prostě ten člověk mě začal srát, jakoby prostě kradl mi, ubližoval.*“

Špatné zkušenosti se Alešovi během života nakumulovaly, a když k těmto přidal určitou fascinaci svým německým původem, partu mániček a skinheads, usadilo ho to v přesvědčení o smysluplnosti či oprávněnosti extremistické pravicové ideologie. Ačkoli v současné době již sám sebe nepopisuje jako nacistu nebo fašistu, říká, že je **rasista**

– určité **názory**, postoje nebo přesvědčení z tohoto životního období v něm **přetrvávají dodnes**.

„Vedle nás v baráku bydlely právě dvě cikánské rodiny. Babička dělala jakoby domovní důvěrníci celého toho bloku. Tehdy to bylo přes nějaký ty OPBH že jo nebo něco takového. No a furt chodila s tím, že v noci prostě tam na ní mlátili z okna, vyhrožování a todlecto. No a. Teď to všechno takhle jako začne kumulovat, pak se dozvíš o svém dědovi, kterej byl Němec, že tyhle ty šmejdy posílal do plynu. No tak pak si řekneš. Kurva měli tam skončit, všichni prostě. No a už z toho už se to s tebou tak nějak veze, no už to prostě v tý hlavě zůstane. Jak říkám, už to nebyl spolužák, ale cikán.“

C) Období dospívání

Období dospívání bylo pro Aleše komplikované. Ve svém vyprávění se zmiňuje o **otci**, který **emigroval do Švýcarska**, posílal mu dopisy, zval jeho a matku za ním, ale matka mu tyto dopisy nepředala. Přišel na to až v dospělosti. Z jeho vyprávění je cítit **křivda a ublížení**, ale zároveň **smíření** a do jisté míry snad i **odpuštění**, neboť pak uvádí i matčiny důvody, proč mu o dopisech neřekla – nemohla odjet, neboť se musela **starat o babičku**. **Absence otce v rodině** byla v období adolescence pro Aleše **těžkou zkouškou**. Ještě těžší zkouškou však byl **příchod otčíma**, dalšího manžela jeho matky, kterého Aleš od začátku **nepřijímal**. Po **narození sestry** s tímto novým otčímem si připadal úplně **odstrčený**. Těžce se vypořádával s dosud nepoznanou konkurencí v rodině, zejména co se týká pozornosti a lásky matky. Jak sám velmi erudovaně popisuje, naučil se **dělat problémy**, aby na sebe **upoutal pozornost**, která mu chyběla. *„No tehdy máma, to mi byly čtyři roky, to neměla vůbec jednoduchý. Matka samoživitelka, v sedmdesátých letech, odpad. No vdala se za prvního, kdo ji chtěl nebo jak bych to řekl prostě no. No a po těch čtyřech letech měla najednou... prostě přivedla hnusného tlustýho dědka vole s kým, s kým měla dítě. To si tehdy vzpomínám, jak to přinesli domů v takovém fialovém? No no, no jo, takovým fialovým fusaku. Tohle je tvoje sestřička, já na to koukám. Najednou jsem byl sám, prostě nikdo na mě neměl čas vole. Takže nějakou dobu jsem to jako by skousával. Lepil jsem si letadýlka nebo já nevím co tohleto. Pak jsem začal na sebe upozorňovat jakoby no. Dělal jsem průsery, začal jsem provokovat, abych měl tu pozornost.“*

V období dospívání se u Aleše silně objevuje téma **revolty, odporu** či **provokace**. Zmiňuje se o tom, že drogy ho v tomto období velmi upoutaly, stejně jako možnost být **členem** nějaké **party**, která byla navenek drsná, složená z lidí, kteří měli revoltu v krvi stejně jako on, se kterými svůj negativní náboj a frustraci mohl filtrovat.

„No, a když prostě není nic, nic se neděje, vlastně žádná adekvátní reakce, tak si říkáš, jak už mám na sebe upozornit? No tak to stupňuješ, stupňuješ. A potom, když mi zkrátka nabídla tady ta parta těch hnusnejch odpornejch sprostějch lidí „pojď bejt s náma stejnej jako my“, tak jsem nemohl odmítnout.“

Aleš se často odvolává na nějakou **partu**, skupinu lidí, se kterou **sdílí** nějaké **přesvědčení**, ale zároveň **revoltu** a prostor pro upuštění, vybití nenávisti. Popisuje, že potřeba být součástí nějaké takové skupiny pro něj byla během dospívání velmi důležitá.

D) Dva světy?

Poměrně složité (ale zároveň velmi zajímavé) bylo podchytit otázku rozporuplnosti v tom být zároveň stoupenec extremistické pravicové ideologie a uživatel drog. V první řadě Aleš vysvětloval, že odpor či nenávist extremistů ke drogám a lidem, kteří je berou, je vlastně jedno velké **pokrytectví**. Odvolával se na **druhou světovou válku**, kdy

vojáci SS brali pervitin, Hitler bral kokain atp. „Zajímavý je, že 99 % chemických drog, který se dneska užívají, ať už je to herák, pervitin, takový ty best of, tak všechny byly jakoby vynalezený za války. Jo. Já mám třeba v mobilu fotku letáčku z německé tramvaje válečný, kde je prostě pervitin.“ Poté se ovšem začalo vynořovat jeho hluboké přesvědčení nejen o sobě samém, ale o i členech jeho party, které tehdy spojovala neonacistické ideologie. Klíčovým motivem bylo **násilí**. Aleš popisoval, že skinheadi, se kterými se vídal, nebyli skinheadi ani tolik z přesvědčení, jako z potřeby mít možnost někde **vybít vztek, porvat se, provokovat**. „No pak jsem měl tu svoji partu z těch jakoby odpadlíků, který si s nikým nerozuměli. A bral drogy. Víš najednou si měl jakoby rodinu, svou násilnickou partu, kde ses mohl vytrýskat, vybít. Vezmeš si kuklu prostě na hlavu a anonymně můžeš dělat, co chceš.“ Do toho v jeho řeči prosakuje téma **zmatených devadesátek**. To znamená, že v čase Alešova dospívání, kdy hnutí skinheads teprve přicházelo do České republiky, nebyla úplně jasná diverzifikace a specifikace uvnitř skupin. **Stoupenci punku, metalisti nebo skinheads** byli svého času kvůli postoji proti bývalému komunistickému režimu považováni za **jednu protisystémovou a revoltující skupinu**. „Začátky nás jsou jakoby všech stejný všech tady těch odtržených skupin, ať už to byly metloši, pankáči, skinheadi, tak celý to začlo spíš jako proti politice než čemukoliv. Takže bylo jedno, že skinhead si píchá drogy. Proč by ne?“ Z rozhovoru tedy pomalu začalo vyplývat, že Aleš v tom brát drogy a být pravicový extremist (nacist nebo neonacista) vlastně žádný rozpor nevidí. Z důvodů výše popsaných bylo pro něj v zásadě přirozené, že uměl hrát obě role – být toxikoman, být skinhead. Hodně důležité pro určitou vlastní integritu a také autenticitu pro něj bylo, že si **nikdy neholil vlasy**. Vždy zůstal „**mánička**“. Popisoval, že „kluci mě tak brali, oni věděli, kdo já jsem, že nosim bundu po dědovi vojenskou, německou. Věděli o tom mým německým původu, takže nade mnou nepochybovali a nemusel, a nechtěl, jsem si holiť vlasy.“ Zároveň také ovšem popisoval určité obavy (strachy), které měl, když se užívání drog překlopilo přes určitou hranu, kdy nedokázal už své brání tolik kontrolovat. Pojmenovával, že musel dodržovat určitá **pravidla**, aby udržel existenci ve **dvou světech**. Například pravidlo, „to se nedělá, aby sis píchal v domovské hospodě na hajzlu“. Nebo „když už jsem byl moc zkouřenej, že to na mě bylo fakt vidět, tak jsem na ten fotbal prostě nešel, tam to bylo vostřejší.“

Ačkoliv stále zmiňoval, že nebyl sám, že nebylo až tak neobvyklé, že by skinheadi nebo stoupenci neonacismu brali drogy, bylo to takové **veřejné tajemství**. „V tý skupině se prostě dělá, že nikdo drogy nebere. Když si náhodou někde šleháš, a potkáš z tý skupiny někoho, kdo si nešlehá, tak taky můžeš dostat do držky.“ Čímž poukazoval, že určitá nelegitimita a kontroverznost ohledně brání drog v pravicově orientovaných skupinách prostě existovala.

E) Interpretace výzkumníka

Aleš byl ve vystupování velmi spontánní, nebál se používat expresivnější výrazy. Zásadním tématem byl odchod otce do zahraničí a matčino založení nové rodiny. Vyvolalo to v něm silnou rebelii vůči rodině, která zapříčinila útek z domova za staršími kamarády a brzké setkání s návykovými látkami. S hledáním mužského vzoru pomohl Alešovi dědeček, ke kterému jako k německému vojákovu mohl vzhlížet. Aleš se během celého rozhovoru několikrát vrací ke svým celoživotním negativním zážitkům s Romy a Ukrajinci. Domníváme se, že identifikace s dědečkem, špatné zkušenosti s Romy, potřeba provokovat a sounáležitost s danou partou zapříčinily jeho inklinaci k neonacistickému hnutí. Na druhou stranu nechce přenášet svoje názory na svoje dítě,

vnímá je jako svoji zkušenost a respektuje opačný názor své ratolesti. Vzhledem k tomu, že Aleš dospíval v devadesátých letech, kdy subkultury a lidé vyznávající určité hudební směry tvořili větší, protirežimní skupinu, nebylo tolik neobvyklé, že např. ve skupině skinheads lidé užívali drogy. Aleš sám dokázal velmi poutavě reflektovat, že skinheads nebyli většinou lidé z přesvědčení, lidé nadchnutí Třetí říší a Hitlerovou ideologií, ale lidé vykořenění, s násilnými sklony, kteří hledali opodstatnění a prostor pro upuštění svého vzteku. Dalším zásadním tématem, které se v rozhovoru opakovalo, bylo téma revolty. Aleš často říkal, že měl (a stále má) potřebu provokovat. Členství v extremistické skupině stejně jako užívání drog bylo pro něj v období adolescence vyjádření protestu, revolty vůči všemu a všem, vůči světu, který ho ne zcela přijímal. Do určité míry v něm tento postoj přetrvává do dnes.

4.6.2 Respondent č. 2 - František

František je čtyřicátník, který má ukončené středoškolské vzdělání, pracuje jako číšník. Společně jsme se setkávali především při výměně harm reduction materiálu po dobu sedmi let. František s rozhovorem ihned souhlasil, několikrát se připomínal ohledně realizace rozhovoru. František působil připraveně, nebyl tolik spontánní v reakcích. V určitých tématech se neotevíral. Respondent byl osloven kvůli své domácí výzdobě v podobě relikvií z druhé světové války.

Z rozhovoru s Františkem vyplynula tato vynořená a hlavní témata:

Tabulka 4: Přehled vynořených a hlavních témat Respondent 2

Vynořená témata	Hlavní témata
spojení drog a ideologie – žádné	parta
neinformovanost členů hnutí	
zmatené devadesátky	
fotbaloví rowdies	
parta se společným zájmem (fotbal, hudba)	
násilí (hnutí jako prostor pro násilí)	revolta vůči všem
vnímání sám sebe jako „grázla“	
provokace	
stoupenec fašismu (přesto tetování odkazující na 3. říší)	démon alkohol
odmítání alkoholu – otec alkoholik	
komplikovaný vztah k otci	
odpor k alkoholu	krev není voda
němečtí předci	
drogy jako alternativa k alkoholu	vesmír jménem drogy
postupné pohlcení drogami	
antipatie k menšinám všeobecně	koníček napořád
neschvalování nacistických praktik, ale porozumění důvodům, proč existovaly	
zapálení pro dějiny	

Zdroj: vlastní

A) Drogová kariéra

František se dostal k drogám přes starší kamarády ze sídliště, se kterými se potkával. Starší kluci, kteří mu byli vzorem, dovezli z vojny durman a THC, které vyzkoušel, následně dostal k **patnáctým narozeninám dávku heroinu**. Od osmnácti začal užívat nitrožilně. *„Na tom heroinu v podstatě jsem byl schopnej sedm let fungovat naprosto normálně.“* Sám zmiňuje, že nikdy nepil, popisuje **odpor k alkoholu** a užívání heroinu jako vhodnou alternativu, o které neměli v devadesátých letech dostatek informací. *„My jsme nevěděli, že to dopadne, jak to dopadne s námi, že půlka z nás umře a druhá půlka bude pětkrát, šestkrát trestaná. V té době to byla prostě legrace.“* Zpočátku byl pro Františka a jeho kamarády **dobrodružný** i samotný nákup. Sám vnímá užívání drog jako **revoltu, vymezení se vůči rodičům** a běžné společnosti, **opovržení nad těmi, co pili**. *„A my jsme to brali asi v tom věku jako něco jinýho, než všichni ostatní pili, naši rodiče samozřejmě pili a my jsme nepili, tak jsme to brali jako nějakou revoltu.“* Ač se František snažil kontrolovat své užívání, ve **21 letech ho drogy pohltily** a začal užívat denně. *„No a pak to šlo do kopru, že jo, protože jak to bereš denně, tak je vymalováno.“* Následně se pokoušel přestat v léčebně a v komunitě, ale pokusy selhávaly. Nyní je František na substituci.

B) Ideologie se hlásí na scénu

Zásadním prvkem pro Františka byla **rodinná historická zkušenost**, a to skrze dědečka, který byl příslušníkem německých vojenských sil. Téma pojmenovává jako **rodinné kořeny** nebo **krev. Identifikaci s dědečkem** podtrhl **učitel dějepisu** na základní škole, který Františkovi půjčoval knihy s druhoválečnou tematikou. Postupně se začal zajímat i o ideologickou stránku a tím začal celkově k nacistické ideologii inklinovat. *„Jak jsem to začal studovat, tak jsem k tomu prostě začal víc inklinovat a víc jsem tomu propadal všemu.“* Tím, že se o ideologii zajímal, hledal vrstevníky, se kterými by mohl **stejný zájem sdílet**. Většina byla skinheadi, kteří se k neonacistické ideologii hlásili a zároveň chodili na fotbalovou Spartu. Z rozhovoru vyplývá, že **ostatními spíše opovrhoval**, sám se některé snažil vzdělávat a učit, jeho touhou bylo především **skupinu vést**. *„Byl jsem mezi nima chvílku, protože mi ty lidi prostě přišli hloupí a v podstatě jediný, když jsme se jako měli o čem bavit, tak bylo tohle nebo fotbal.“* Sám se nyní prohlašuje za fašistu, **rozumí rozdílům mezi fašismem a neonacismem**. *„Neonacisti jsou lidi, který by chtěli, aby se to vrátilo zpátky, tam ten extremismus, šovinismus, antisemitismus, to mě jako netrápí. Já to spíš mám z toho studijního hlediska.“* Nacistickou symboliku, kterou má vytetovanou na těle a relikvie, které má doma, považuje za **reminiscenci** k danému **historickému období**. *„Ne, určitě nejsem neonacista, to v žádném případě. Fašista jsem, to každopádně a nacismu rozumím. Byl čas, kdy jsem o sobě prohlašoval, že jsem nacista.“* Jeho názory utvářely i **zkušenosti s minoritami, které byly často negativní**, na druhou stranu **neschvaluje holocaust**, i když chápe důvody, které k němu vedly.

C) Období dospívání

František se ohledně svého **dětství a dospívání moc neotevívá**. *„Já jsem měl skvělý dětství, milující rodiče, milující celou rodinu. Nikdy jsem neznal, že by se naši pohádali, že by táta řekl mámě sprostý slovo.“* Zmiňuje především svého otce, kterého přirovnává ke grázlovi, sebe za **grázla** považuje taktéž. Dotýká se otcova pití, ale otec nebyl alkoholik. **Odpor k alkoholu** se ale line celým rozhovorem. Inklinoval spíše **k sídlištní partě a starším dětem**, které na něj měly výraznější vliv. *„Na základní škole jsem nebyl*

moc oblíbenej, protože jsem byl fakt grázl.“ Prožíval touhu po vedení, **ovládání**, které by mu pomáhalo ve vytvoření vlastní sebehodnoty v době dospívání. Strategie selhávala na základě **jednoduchosti lidí** z jednotlivých skupin. *„Já jsem vždycky měl tendenci něčemu jako velet, ale nikdy jsem neměl tendenci tomu velet natolik, abych ty lidi měl. Prostě byli hloupí většinou. A ať to bylo na Spartě, nebo mezi skinheadama a mezi feťákama.“* Nakonec ale našel **strategii v proplouvání** mezi jednotlivými stranami tak, že dělil svůj svět na **jednotlivé segmenty**. Rodiče vnímá stále jako někoho, kdo mu pomůže, pokud potřebuje.

D) Dva světy?

František se snažil vždy **oddělit** svůj **svět pravicového extremismu** a svůj **drogový svět**. To, že užívá drogy, popřípadě, že je fašista nebo nacista, vědělo jen několik málo blízkých, kterým mohl věřit nebo kteří to měli stejně. *„Vlastně to byly dva světy, jeden můj a potom ten na té ulici, s těma feťákama. Já jsem zase taky nebyl úplnej feťák.“* Uvědomoval si, že některým členům by vadilo jeho užívání do takové míry, že by se dále **nemohl se svojí partou stýkat**. Proto byl obezřetný a až když začal užívat denně, dobrovolně se vyhnul možným konfliktům a přestal např. chodit na fotbalový stadion. *„Vím, že tam byli určitý jedinci, který tvrdili, že přes to nejede vlak. Vím, co to bylo za lidi, tak tam bych se asi bál, aby to někdo věděl.“* Rozpor mezi užíváním drog a hlášením se k nacistické ideologii **nevnímal**. Vnímá **silné pokrytectví** mezi svými druhy, kteří uživatele drog odsuzovali, a zároveň pravidelně pili alkohol. *„Všichni to byli opilci, všichni chlastali první ligu. A já nevím, třeba 30 % z těch opravdu ultra skinheadů, kteří tohleto hlásali, tak pět let potom skončili na perníku.“* Díky studiu německé historie a nacistické ideologie a zároveň rodinným zkušenostem pociťoval **jistotu v obhájení** si svých postojů užívání drog, před sebou samým i v kontextu ostatních neonacistů. *„Já jsem se považoval za někoho, kdo o tom ví víc než oni. A nenechal jsem se od nikoho poučovat.“*

E) Interpretace výzkumníka

František na nás ze svého vyprávění působí jako samotář, který se nikdy ve skupině nezařadil a vždy si chtěl dělat věci po svém. Jako student dějin 20. století se západem pro druhou světovou válku pronikal hlouběji do tématu, až začal sympatizovat s některými neonacistickými myšlenkami. V rozhovoru jsme se nedokázali dostat k bližšímu popisu dětství a rodiny, ale vystupující téma bylo vymezení se vůči pití alkoholu, za což můžeme považovat i vymezení se vůči otci, který měl s alkoholem problémy. František se snažil být dlouhou dobu zodpovědný a drogy užíval ve svém volnu, zároveň chodil do práce. Z rozhovoru vyplynulo, že se František snažil v období dospívání seberealizovat v neonacistickém uskupení jako vůdce a učitel, ve fotbalové partě jako oddaný bojovník a fanatik a v drogovém světě jako ten, co to má pod kontrolou. Tím si dodával sebevědomí a posiloval svoji sebehodnotu.

4.6.3 Respondent č. 3 – Martina

Martina je ve středním věku s nedokončeným středoškolským vzděláním, v současnosti je bez zaměstnání. Spolu se vídáme na uzavřené drogové scéně v rámci výměny harm reduction materiálu po dobu pěti let. Martina byla k realizaci rozhovoru na začátku velmi iniciativní, posléze musel být výrazněji iniciativní výzkumník. Při rozhovoru jsme byli

několikrát přerušeni Martininými telefonáty a řádicím psem. Respondentka byla oslovena dle její přezdívky, která symbolizuje členství v extremistickém hnutí.

V následující tabulce je uveden přehled vynořených a hlavních témat vyplynulých z rozhovoru s Martinou:

Tabulka 5: Přehled vynořených a hlavních témat Respondent 3

Vynořená témata	Hlavní témata
komplikované rodinné zázemí	parta
přihlašování se k ideologii skrze přezdívku	
zmatené devadesátky (punkáči, skinheadi, nerozlišovalo se)	
členství v hnutí nebylo podmíněno ideologickým přesvědčením	
ideologie nebyla zajímavá, zajímaví byli lidé	revolta vůči všem
antipatie k menšinám všeobecně	
rasová nesnášenlivost – špatné životní zkušenosti s členy menšin	
drogy i parta jako únik od rodiny, společnosti	sex
prostituce, odosobnění od sexu	
sex jako prostředek k dospění	
drogy jako berlička	vesmír jménem drogy
hledání vlastní identity	
potřeba být chtěná	
postupné pohlcení drogami	

Zdroj: vlastní

A) Drogová kariéra

Martina začala slyšet o drogách od své kamarádky z neonacistické party, zpětně neví, proč se tak rozhodla, ale bylo to pro ní **zajímavé a tajemné**. Prvně užila **pervitin** v **patnácti letech**, kdy se sama vydala na otevřenou drogovou scénu na náměstí Republiky, kde si koupila svoji první dávku od staršího muže, který ji následně provázel na začátku její drogové kariéry. Ke drogám ji tehdy vedla hlavně **zvědavost**. „*Vlastně já jsem, sama sem byla zvědavá, takže sama jsem jela tenkrát na náměstí Republiky, tam se mě ujal nějaký starší pán. Asi pravděpodobně vaříč to byl.*“ Martina **se cítila chtěná**, měla dostatečný přísun pervitinu a užívala si **divoké období dospívání**. Chodila po barech, diskotékách zažívala několikadenní tahy. „*Ten začátek to byly hrozný masakry. Některý prostě mě tak zmastil, že když jsem se probrala, že mě tam píchali, jsem ani necítila, víš prostě lidi toho využili, že jo, mladá buchtá.*“ V šestnácti potkala v jednom z barů partnera, který ji naučil aplikovat pervitin nitrožilně, zároveň se o rok později stal otcem jejich dítěte. Martina se pokoušela několik měsíců abstinovat, ale po fyzickém napadnutí partnerem se k drogám opět vrátila. Zároveň si začala vydělávat prostitucí a drogy byly **dobrým pomocníkem v odosobnění**. „*Mi prostě ty drogy odbouraly spoustu věcí jako u toho sexu. Díky těm drogám vůbec svůj život dávám tak jako normálně.*“

B) Ideologie se hlásí na scénu

Mezi známými ze sídliště, se kterými vyrůstala, bylo i několik skinheadů, kteří nosili symboliku s hákovým křížem, hajlovali popřípadě se opili a pak vyprovokovali rvačky.

Ve čtrnácti letech se začala s touto partou více přátelit. Bylo to zhruba v období, kdy hnutí **skinheads** přicházelo do České republiky. „*Tenkrát to bylo, velký boom, že jo, to byla na to i ta doba. Skinheadi vylezli.*“ Samotné jí šlo ale především o **přijetí mezi vrstevníky** a o neonacistické ideologii nic nevěděla. „*Aniž bych něčemu rozuměla, účastnila sem se nějakých bitek třeba, ale nelíbilo se mi, že to nebylo férový.*“ S **partou trávila volný čas**, nabízela svoji chalupu, kam pravidelně společně jezdili, zároveň spala s kluky z té party. „*Vesměs jako jsem byla jejich matračka, až takhle to řeknu.*“ Zpětně se cítí zneužitá. „*Byla jsem ještě dítě víš?*“ V šestnácti ji okouznil již zmiňovaný otec jejího budoucího dítěte, který byl rovněž neonacista. Získala po něm také svoji politicky zabarvenou **přezdívku**.

C) Období dospívání

Rodiče se rozvedli v jejím předškolním věku. **Necítila se přijímaná** od své matky, která po rozvodu měla nového milence. „*Prostě sem seděla hodiny za těma dveřma prosklenějma v tom paneláku a oni tam víš co, a brečela jsem, že chci mámu a ona prostě nic, nevylezla.*“ Zpětně vnímá tuto vzpomínku, stejně jako bití od matky, velmi **bolestivě**. Otec o dceru jevil po rozvodu zájem, ale matka dělala při předávání problémy. Pak si založil novou rodinu a zájem o dceru ochladl. „*Dostávali oni to lepší, že jo, já už pak ten aušus.*“ Vyrovnavání se s **pocitem odmítnutí** primární rodiny řešila Martina od svých třinácti let **útěky za vrstevníky**. **Sex byl pro ni symbol dospělosti** a oddělení se od rodiny. „*Dětství mi uteklo, prostě nějaký dětský lásky. Chtěla jsem bejt dospělá a hodně rychle jako bejt z domova pryč.*“ Ve třinácti měla první potrat.

D) Dva světy?

Martina začala užívat drogy až po ukončení své aktivity v partě. Tudíž pro ni rozdělení světa drog a ideologické party bylo výrazně jednodušší. Záměrně zmiňujeme ideologické party, Martina **nebyla ideologicky ukotvená**. Postupně se se svými kamarády ze sídliště přestala vídat úplně. „*Já jsem si úplně nerozuměla s vrstevníkama. To víš, kámoši z ulice už mi nebrali, já jsem se pak stýkala převážně tady s těma lidma, že jo. Feťákama.*“ I tak, když se její tehdejší kamarádi dozvěděli, že začala užívat drogy, byla **ostrakizována a vystavována nadávkám** od známých. „*Prostě pak se rozeslo, že fetuju, tak vždycky když jsme se potkali, takto tak byl docela masakr.*“ Právě její partner byl pro ni jediným mezičlánkem, který užíval drogy a zároveň vyznával neonacistickou ideologii. **Rozpor** ale ani u partnera **nevnímala**. Její život pak zcela **pohltily drogy**. „*Prostě už sem byla tak pohlcená těma fetama, že mi to bylo jedno*“

E) Interpretace výzkumníka

Martinina iniciativa do rozhovoru byla značná, nicméně při rozhovoru má Martina pochyby, zda nám k tématu má co říci. Z rozhovoru je patrné, že ji trápí rozpad rodiny, který zažila jako dítě. Negativní zážitky s matkou (nový partner, fyzické tresty) a nová rodina jejího otce ji ve velmi brzkém věku zpochybňují. S pocitem odmítnutí od svých nejbližších vyhledává náhražku v podobě sídlištní party. Velmi brzy začíná sexuálně žít, pohlavní styk je pro ni prostředek, jak sama říká, co jí měl pomoci rychle dospět. Zmatení identity a hledání sama sebe je patrné v neukotvenosti názorů, kdy několik měsíců byla v neonacistické partě a následně bydlela několik měsíců s **pankáčiči**. Několikrát zmiňuje, jak je důležité žít v úplné rodině. Zároveň vypráví o vztahu s matkou, což ji do teď trápí. I nyní je jí líto některých rozhodnutí, která učinila, například, že moc rychle dospěla a nemohla být ještě dítě.

4.6.4 Respondent č. 4 - Milan

Milan je šedesátník s ukončeným středoškolským vzděláním, v současnosti pracuje jako skladník. Spolu jsme se potkávali v K-centru a v terénu zhruba 10 let, kde mu byla nabízena především výměna harm reduction materiálu nebo sociální poradenství. Milan byl osloven skrze jinou sociální službu, se kterou nyní spolupracuje. Rozhovor se v některých částech cyklil, popřípadě se výrazněji odkláněl od témat, která rozhovor obsahovala. Byl osloven na základě vytetovaných symbolů Třetí říše na těle.

Tabulka 6: Přehled vynořených a hlavních témat Respondent 4

Vynořená témata	Hlavní témata
prohloubení zájmu o ideologii ve výkonu trestu	koníček na pořad
vztah (láska) k druhoválečným zbraním	
zapálení pro dějiny	
provokace jako životní náboj	revolta vůči všem
tetování jako provokace	
revolta vůči rodičům komunistům	
odpor proti komunistickému režimu	
drogy i parta jako únik od rodiny, společnosti	vesmír jménem drogy
drogy jako přesah	
postupné pohlcení drogami	
vykořeněnost z běžného života v důsledku braní drog	
ideologie nebyla zajímavá, zajímaví byli lidé	parta
komplikované rodinné zázemí	
parta jako částečná náhražka rodiny	
parta se společným zájmem (zbraně, zájem o 2. světovou válku)	

Zdroj: vlastní

A) Drogová kariéra

Milan začal užívat již v sedmdesátých letech, kdy ve svých **šestnácti** letech okusil jako první ze **zvědavosti** kodein. Dle jeho slov mu to „*zachtulo*“. Vyzkoušel různé drogy, ale nakonec ho nejvíce bavily opiáty, u kterých zůstal. Se spolužáky z učňáku se postupně přestal vídat a našel si **partu**, která užívala **drogy** a zároveň ji zajímala **nacistická ideologie**. Zájem o třetí říši pro něj byl více **koníček**. „*Prvotní můj zájem byly drogy, všechno spojené s ideologií byl koníček. Drogy byly základ.*“ Na začátku osmdesátých let bylo obvyklé užívat **drogy** pouze v **úzké skupině** osob, nebylo lehké do ní proniknout. „*Tenkrát jsme se scházeli po bytech.*“ Tento život byl pro Milana lákavý. Postupem času ho **drogy** čím dál tím více **pohlcovaly**. V důsledku závislosti páchal rozmanitou **trestnou činností**, čímž se opakovaně dostával do **vězení** či **psychiatrické léčebny**. „*A pak už jsem jel takovou tu klasickou houpačku – kriminál, blázinec, kriminál, blázinec.*“

B) Ideologie se hlásí na scénu

Milan měl **komplikované dětství**. Když byl mladší, vychovávala ho **babička**. Vyjadřuje se zejména k problematickému vztahu k **otci**, který byl **komunista**. „*Babička nemohla přijít otcí na jméno. On byl zarytý komanč, studoval vysokou v Leningradu.*“ V období

adolescence ho otec vyhodil z domu. Milanovi bylo **17 let**. V době, kdy se seznamuje s drogami, zároveň nachází partu, která je uskupená na základě zájmu o neonacismus. Milan dává najevo, že **ideologie mu zpočátku byla jedno**. Zaníceně hovoří o své **lásce ke zbraním**, konkrétně k těm **druhoválečným**. Tyto zbraně byly Milanova **vášeň** od dětství a několikrát o nich hovoří v průběhu rozhovoru. Sbíral dýky, bodáky, bajonety. „*První byly zbraně, všechno ostatní přišlo potom.*“ Společně v partě sdíleli téma zbraní a paramilitarií, postupně ho zajímala více i ideologická stránka. „*Čím jsem byl starší, tím to bylo hlubší.*“ Ve dvaceti letech byl zatčen za příživu (tehdejší univerzální paragraf) a strávil několik měsíců ve **vězení**. Tam, v důsledku seznámení s dalšími lidmi, kteří byli propagátoři neonacismu, se jeho zájem primárně o zbraně přetavil do **zájmu i ideologii**. Ve vězení se rozhodl **provokativně potetovat** neonacistickými symboly. „*Tak jsem si nechal udělat prostě tydle obrázky.*“ Trestání za jeho vzdor a odpor vůči mainstreamu a otci, který mainstream ztělesňoval, ho ještě více utužovalo a posilovalo v podpoře neonacistické ideologie. „*Vůči komunismu, vůbec vůči politice. A nebyly to jen slova jako u mě, jako já to tak cítil.*“ Zpětně Milan, s odstupem asi 40 let, vyhodnocuje, že šovinismus nebo rasismus pro něj nebyly motivy, co by ho „*táhly*“. Důvod, proč se skrze tetování a používání symboliky hlásil k neonacismu, byl spíše protestní. V současné době se nijak ideologicky nevyhraňuje.

C) Období dospívání

Pro Milana byla **adolescence** velmi **překotné období**. Rodiče byli komunisti a soustředili se na kariéru v Sovětském svazu. Jak již bylo zmíněno, o Milana se v dětství starala babička. Od základní školy si Milan začal uvědomovat, jak moc mu politické přesvědčení rodičů vadí, zejména otce. Otec chtěl Milana poslat na **vojenskou školu**. Postavil se mu však na **odpor** (společně s podporou babičky) a šel na „*učňák*“. Spory s otcem vygradovaly v jeho sedmnácti letech, kdy ho po hádce otec vyhodil z bytu. „*On byl takovej svým způsobem velmi jednoduchej. On říká, nechod' domů a hotovo. Já jsem říkal, já tě nepotřebuju.*“ Milan začal bydlet se svým kamarádem, který ho následně přivedl do party vyznávající neonacismus. „*Byli to takoví lidi, kteří se zajímali o tu ideologii, ale převažovali u nich drogy.*“ V této partě tak Milan saturoval své potřeby být přijímán, byl to pro něj zároveň prostor vyjádřit svůj protest proti režimu a proti otci. Parta se tak stala Milanovou druhou rodinou.

D) Dva světy?

Milan se **nikdy nezamýšlel nad rozporem**, který byl mezi užíváním drog ve spojitosti s neonacistickou ideologií. Skupina okolo něj to měla spojené od začátku společného setkávání spojené. „*To je právě to, že si nepřemejšlel, nerozděloval.*“ Členi party byli především kamarádi, co užívali drogy, pravicový extremismus pro ně byl spíše **koníčkem**, který společně sdíleli i s přidruženými jevy, jako bylo **násilí**, nebo navštěvování **koncertů skinheadských skupin**. „*S těma jsem byl pořád jako, ve spojení. Jediný, co nás mohlo rozdělit, byla smrt.*“ Sám Milan přiznává, že i přes vytetované symboly nevyznával neonacistické myšlenky. „*Který byli jako neonacisti, ale prostě nebyl jsem, nebyl jsem u nich.*“ Sám se nepovažuje ani za rasistu. „*Tenkrát bylo plno Němců, který prostě volili Hitlera jako, ale s holokaustem nesouhlasili.*“ Se svojí skupinou se vídá do teď. „*Ted' už to není o drogách. Ted' už jako se to vytříbilo.*“ Opět se vrátil ke svému **koníčku** a sdílí spolu především **technické a historické poznatky** z doby **druhé světové války**.

E) Interpretace výzkumníka

Tím, že je Milan starší, se hůře dostáváme k určitým názorům nebo myšlenkám, které pro něj již nejsou aktuální nebo je má již dávno zpracované. V určitých momentech se tedy musíme více respondenta doptávat a vysvětlovat, co po něm chceme. Milanův zájem o druhou světovou válku, o válečnou techniku a zbraně postupně přerostl do zájmu o neonacistickou ideologii. Napomohlo tomu zejména vymezení se vůči otci, který byl komunista a vyhodil ho v brzkém věku z domu. Parta vrstevníků ho přijímala a zároveň revoltovala proti komunismu vyznáváním neofašistických a neonacistických myšlenek. Milan se radikalizoval až ve vězení, kde si nechal vytetovat provokativní obrazce. Domníváme se, že právě provokace vůči režimu a společnosti byly pro Milana důležitý prvek, který mu pomohl odpoutat se od otce a zároveň tak budovat svoji identitu a hodnotu. Zajímavostí je, že u Milana jsou ideologie i drogy spojené se stejnou skupinou až do současnosti.

4.6.5 Analýza společných témat

Tato kapitola je věnována výsledné analýze společných témat a odpovědím na výzkumné otázky.

Následující tabulka ilustruje průsečíky společných hlavních témat:

Tabulka 7: Analýza společných témat

Téma	Aleš	František	Martina	Milan
Krev	✓	✓		
Parta	✓	✓	✓	✓
Revolta	✓	✓	✓	✓
Drogy	✓	✓	✓	✓
Sex			✓	
Koníček na pořád		✓		✓
Démon alkohol		✓		

Zdroj: vlastní

V nadcházejícím textu se pokusíme shrnout společná témata a průniky mezi jednotlivými respondenty a odpovědět tak na výzkumné otázky.

1) Jak lidé závislí na návykových nelegálních látkách, kteří zároveň nosí či používají neonacistickou symboliku, rozumí své zkušenosti s užíváním drog?

Všichni čtyři respondenti začínali užívat nelegální návykové látky mezi patnáctým a šestnáctým rokem života. Všichni se s odstupem času shodují na nevědomosti, neznalosti účinků a především dopadů návykových látek na jednotlivce. Hnala je zvědavost, která je společně s potřebou prosadit se v partě a vymezením se vůči mainstreamu vedla k vstupu do drogové kariéry. Pokud se podíváme na prvopočátek

užívání u jednotlivých aktérů optikou J. Piageta a jeho stádiem formálních operací, tři respondenti požili návykovou látku ve skupině, kde jim byla nabídnuta. *Neměli dostatek informací k tomu, aby vyhodnotili fatální škodlivost, která může nastat. Užití drogy tedy jednotlivec vyhodnotil jako dostatečně dobrodružný rituál k posílení vazeb v partě a ukojení zvědavosti po něčem novém. Z toho můžeme usuzovat, že v období adolescence bylo v době nerozvinuté primární prevence výrazně vyšší riziko vzniku závislosti pro naše respondenty.* Všichni čtyři se shodují na pohlcujícím efektu drog. Po pokusech soužití se zábavou na drogách a povinnostmi bez drog, oddělování jednotlivých světů, hledání té správné míry mezi zábavou a povinnostmi, nakonec všichni došli do bodu, kdy už drogy byly ten zásadní svět, který je ovládl.

2) Jak lidé závislí na návykových nelegálních látkách, kteří zároveň nosí či používají neonacistickou symboliku, rozumí své zkušenosti s neonacistickou ideologií? Jakou roli hraje ideologie v jejich životě?

Zajímavostí je inklinace k nacistické či neonacistické ideologii skrze spojení s rodinou. Identifikace s dědečkem jako s hrdinou, který bojoval za druhé světové války, byla pro Františka a Aleše vstupní branou do tématu pravicového extremismu. Nepřekvapí pak prvotní záliba ve vojenských, historických a politických souvislostech, která byla u všech tří mužských respondentů ještě před samotným ideologickým zabarvením. Ideologie byla pojítkem v partě pro všechny respondenty, kdy jednotlivci přebírali skupinovou identitu party a stávali se jejími členy. Hledání společného nepřítele v podobě jiné subkultury, výlučnost skupiny, věrnost a sounáležitost jednotlivců v partě pomáhala respondentům vyrovnat se s nejistým pocitem ve společnosti a směřovala k překonání období adolescence a vyhnout se zmatení rolí. Toto jednání popisuje Erikson ve své teorii psychosociálního vývoje ve stádiu „identita proti konfúzi rolí“, které je obdobím dynamického růstu a změny z dítěte na dospělého, ve kterém se vracejí k potvrzení všechna minulá stadia. *Pochybnosti o sobě samém, které si všichni respondenti nesli ze svého dětství, ale způsobovali prohlubující se příklon k partě a vůdcům dané party, což nakonec vyústilo v ustrnutí v tomto stádiu.*

Zásadním prvkem pro Františka, Aleše, Martinu i Milana byla revolta vůči rodičům a společnosti. Thorová věk okolo patnácti let zmiňuje jako nejvíce pravděpodobný pro vznik rizikového chování spojeného s vrstevnickou skupinou a užíváním drog nebo extrémistickým tendencím. Skupina byla v tomto období pro všechny čtyři respondenty místem, kde byli přijímáni, zajišťovala jim ukotvení ve společnosti a zároveň možnost oddělení se od rodičů a vyrovnání se s okolním světem.

3) Jak lidé závislí na návykových nelegálních látkách, kteří zároveň nosí či používají neonacistickou symboliku, vzpomínají na své dospívání? Jaké jsou jejich prožitky spojené s tímto obdobím, jaký jim přisuzují význam?

Tři respondenti popisovali problematické dětství, popřípadě problémy s rodičem do takové míry, že cíleně opouštěli domov a hledali si náhradní místo, kde by se cítili přijímáni. Očima Freuda se zde můžeme podívat na nevypořádaný Oidipův, v případě Elektřin komplex, kdy rozpor byl vždy s rodičem stejného pohlaví. *Zdravý vztah se k rodičům ve falickém období nevytvořil, a proto v období adolescence probíhala bouřlivá separace od rodiny s konflikty a vymezováním se.* Respondenti v rozhovorech často zmiňovali pocity zavrženosti a zklamání. Možná i z toho důvodu vstupovali do prvních part jako jedni z nejmladších a starší byli vůdci skupiny. Všichni pohlížejí na období devadesátých let dvacátého století jako na období, které přinášelo spousty

možností a zábavy, kdy jim bylo umožněno užívat drogy ve velkém a měli prostor pro vybití vnitřní tenze, potažmo násilí. Toto vnímání může být zkruseno mládím dotyčných a začátkům jejich drogové kariéry. Nejdůležitější prožitky všech dotázaných v dospívání jsou spojovány do hlavních témat pojmenovaných jako parta, revolta a drogy. Průnikem všech těchto témat je možné prožité trauma v dětství, případně hlubší citová deprivace. Tyto faktory vedly respondenty k oscilaci mezi dvěma extrémy, které jim zároveň v období formování identity poskytovaly útěchu a saturaci nenasycených potřeb.

4) Jak se lidé závislí na návykových nelegálních látkách, kteří zároveň nosí či používají neonacistickou symboliku, vypořádávají s faktem, že hlásit se k neonacismu je v přímém rozporu s užíváním nelegálních substancí?

Nikdo z respondentů rozpor v ideologii neonacistické ideologie a v užívání drog nevnímal. Buď si otázku nikdy nepoložili a nebyli s ní nikdy konfrontováni, nebo ji vnímali jako pokrytectví, protože vojáci i vůdci německé říše prokazatelně drogy užívali také, stejně jako nějaká poměrná část členů hnutí Skinheads, jehož byli členi. František a částečně Aleš také poukazovali na pivní a alkoholovou kulturu mezi tehdejšími Skinheads a neonacisty, kteří odsuzovali osoby užívající nelegální návykové látky, sami ale užívali alkohol denně v nadměrném množství. Tyto rozpory můžeme více vnímat v devadesátých letech právě z důvodu nevycizelovaných subkulturních skupin, jak popisují v teoretické části, kdy z protirežimních uskupení se ze západu přejímali a hledali postojové a ideologické zakotvení jednotlivých subkultur a jejich členů. V kontextu období adolescence a upevňování vlastní identity je zjevné, že se potřeba vymezení se vůči společnosti a rodičům stala silnější než samotný ideový rozpor.

5. DISKUSE

Cílem práce bylo porozumět, jaký význam přikládají lidé užívající drogy injekčně zkušenosti s inklinací k neonacistické ideologii. Výzkumná metoda IPA, interpretativní fenomenologická analýza, umožňuje hluboké zkoumání subjektivních prožitků a perspektiv respondentů. Tuto výzkumnou metodu jsme vybrali z důvodu předpokládaného malého počtu respondentů a nutnosti významného vhledu do života dotazovaných s přesahem retrospektivních názorových prvků. Dle Mareše (2011) bylo v roce 2011 v České republice 4000 militantních aktivistů a aktivistek, do kterých započítává i volně vázané členy různých subkultur. K porovnání ke stejnému roku je počet problémových uživatelů drog v České republice dle Výroční zprávy o stavu ve věcech drog 2011 v počtu 40 200 osob. Počet osob, které splňují obě kritéria a zároveň jsou injekčními uživateli, popřípadě na substituční léčbě, je tedy objektivně nízký a nebylo tak jednoduché najít vhodné respondenty. S rekrutací byl problém i v průběhu výzkumu – několik oslovených respondentů nakonec nemělo zájem se do výzkumu zapojit. Oproti původnímu plánu zapojit pět až sedm respondentů byl nakonec vzorek nasycen čtyřmi respondenty. Poměr mužů vůči ženám v zásadě kopíroval gendrovou situaci na drogové scéně a dle prvotních atributů (věk, zneužívané látky, první věk užití) byl také naplněn požadavek na homogenitu vzorku (respondenti by se vůči sobě navzájem neměli moc lišit).

Tuto část práce využijeme pro diskusi nad zásadními limity práce, na které jsme v průběhu narazili. Jedním z nich je minulý nebo aktuální pracovní vztah terénní pracovník – klient a

zároveň výzkumník - respondent. Výhodou bylo, že se dotazovaní díky existence pracovního vztahu mohli více uvolnit a být sami sebou, odpovídat spontánně a cítit se v bezpečném prostředí. Limitou pak mohla být navázanost na pracovníka s cílem mu pomoci s jeho diplomovou prací. Snažili jsme se o získání širšího vzorku účastníků výzkumu, ale právě neznalost výzkumníka a obava z otevření se neznámé osobě, nebo nespolehlivost z důvodu časté intoxikace, zabraňovala rekrutaci většího počtu respondentů. Další limitou, která ovlivňuje samotnou analýzu, jsou z důvodu ochrany a anonymity jednotlivých respondentů zveřejněné informace. Záměrně jsme pozměnili jména respondentů a neuváděli jsme poznávací znaky ze současnosti – např. zaměstnání popřípadě konkrétní vytetované symboly. Především si velmi vážíme každého respondenta, který se nebál otevřít, a nadřazujeme jeho ochranu nad možným zvýšením validity této diplomové práce. Známost výzkumníka s respondentem, popřípadě v budoucnu probíhající setkání za účelem poskytnutí sociální služby, mohlo mít také vliv na nadhled při analyzování textu. Výzkumník se proto držel rozhovoru, postupně kódoval jednotlivé části rozhovoru, ze kterých následně vystupovala hlavní témata. Výhodou bylo zkoumání dávné minulosti, se kterou neměl výzkumník přímou spojitost.

Důkladně jsme v několika etapách zpracovávali rešerši tématu. Bohužel nedostatek zdrojů vnímáme jako další limitu. Odborné literatury, která by byla relevantní v českém kontextu, který je velmi specifický, nebylo mnoho. Většina textů se tématu českého radikalismu věnovala na začátku nového tisíciletí. Při pátrání po zahraniční literatuře jsme taktéž s tímto nebo podobným tématem nebyli úspěšní. Možným dalším pohledem na tento fenomén by mohlo být testování Jessorova syndromu rizikového chování v dospívání nebo pohled přes nové vývojové teorie. Jinou variantou by mohlo být rozšíření výzkumu o další respondenty z řad mladších ročníků, kteří se narodili v devadesátých letech a později, o mimopražské respondenty nebo celkově o větší výzkumný vzorek.

Poznání vyplývající z tohoto výzkumu přináší pohled na dospívání, v rodině traumatizovaných jedinců, jako na osoby s potřebou bouřit se vůči autoritám a rodičům v extrémních protikladných polohách. Bez ohledu na logičnost. Domníváme se, že by poznatky mohly být přínosné při terapeutické práci s mládeží například v probačních programech. Důraz by měl být kladen na práci s identitou, řešení traumat z minulosti a posilování sociálních vazeb mimo extremistické skupiny. Zajímavostí ve výzkumu bylo, že se respondenti sami pozastavovali nad některými otázkami, popřípadě přiznávali, že nad některými tématy nikdy nepřemýšleli nebo si je ani nepojmenovali. Na základě provedeného výzkumu se domníváme, že je důležitá osvěta, která informuje a seznamuje děti a mládež s možnými dopady a důsledky užívání drog, popřípadě včasná intervence v rodině nebo u mladistvého, který zažívá krizi.

Přínosem této diplomové práce může být dále popsání a pozastavení se u specifického fenoménu divoké doby devadesátých let, kdy nabitá svoboda ve společnosti a hledání společenské identity, pravidel a morálky, korespondovala s adolescentním vývojem a zmatení rolí jednotlivce. I přes zmíněný významný vliv specifické doby devadesátých let můžeme i dnes takto extrémní polohy mezi dvěma světy zaznamenat. Ať už se jedná o současné fotbalové fanoušky nebo stoupence extrémní pravice užívající kokain, nebo angažované praktikující Křesťany či Muslimy nadužívající nelegální návykové látky, alkohol nebo léky.

6. ZÁVĚR

Diplomová práce se zaměřuje na pozoruhodný fenomén, kdy se mezi lidmi užívajícími drogy injekčně objevují zároveň lidé vyznávající neonacistickou ideologii. Tento jev se z pohledu vnějšího pozorovatele může zdát jako kontradiktorní, neboť pravicové extrémistické ideologie obvykle užívání psychoaktivních látek hrubě odsuzují. Téma je zkoumáno přístupem interpretativní fenomenologické analýzy (IPA), která představuje specifickou kvalitativní metodu, díky níž je nám umožněno hluboce prozkoumat, jak respondenti vnímají svou zkušenost, jakými slovy jí popisují a jak si vysvětlují zmiňovaný rozpor.

Teoretická část se v prvním oddílu věnuje analýze politického extremismu, nacionalismu, radikalismu a neonacismu. Důkladně jsou rozebrány historické a ideologické kořeny neonacismu, včetně možných postojů k užívání drog. V této části bylo na základě odborné literatury i krátké rešerše hudebních textů dokázáno, že neonacisté se staví proti nelegálním návykovým látkám. Druhý oddíl je věnován rozboru vybraných teorií vývoje osobnosti. Usoudili jsme, že právě vývojová psychologie může poskytnout svými poznatky důležité perspektivy, díky kterým bude možné zkoumané jednání u vybraných jedinců vysvětlit. Psychosexuální teorie Sigmunda Freuda, kognitivní teorie Jeana Piageta, teorie vývojových úkolů Roberta Havighursta a psychosociální teorie Erika Eriksona poskytují základy pro pochopení formování identity jedinců a pochopení jejich inklinace k extrémistickým ideologiím i návykovým látkám.

Výzkum proběhl mezi klienty pražských nízkoprahových služeb mezi březnem a červnem 2024 a účastnili se ho čtyři respondenti (tři muži a jedna žena). Výsledky výzkumu ukázaly, že respondenti nevnímají rozpor mezi svým užíváním drog a neonacistickou ideologií. V kontextu období adolescence a upevňování vlastní identity převládala potřeba vymezení se vůči společnosti a rodičům oproti uvědomování si nějakého ideového rozporu. Respondenti uvedli, že neonacistická symbolika a ideologie hrály významnou roli v jejich minulosti, ale postupem času je zcela a úplně pohltila závislost na drogách, která udala výsledné kontury jejich dnešního života. Přesto se stále k určitému extrémistickému postoji hlásí a nosí i nadále symboliku. Tento rozpor může být částečně vysvětlen jejich osobními a sociálními zkušenostmi, které zahrnují komplikované rodinné zázemí, potřebu patřit do určité skupiny nebo konfliktní situace se členy některých etnických minorit. Jedním z klíčových zjištění je, že inklinace k extrémistické ideologii a inklinace k užívání drog se často prolínají. Někteří respondenti našli v neonacistických skupinách pocit sounáležitosti a identity, což je přitahovalo úplně stejnou měrou, jako stavy po užití psychoaktivních látek. Příčiny inklinace je třeba hledat v subjektivně vnímaných problémech v rodině, prožitých traumatech, pocitech odvržení či méněcennosti.

Práce přináší nový pohled na vztah mezi vyznáváním neonacistické (nebo jiné extrémistické) ideologie a užíváním drog. Získané poznatky mohou být využity pro další výzkum a praxi v oblasti prevence a léčby závislostí. Tato studie zdůrazňuje důležitost interdisciplinárního přístupu a potřebu dalšího zkoumání specifických skupin uživatelů drog, aby se mohly efektivněji poskytovat cílené intervence a podpora.

Na základě získaných dat doporučujeme přizpůsobit zaměření preventivních programů ve školách, rozšířit ho o vzdělávání o nebezpečích extremismu v kombinaci s užíváním drog. Konkrétně lze zahrnout do programů témata jako práce s identitou, řešení traumat z dětství a posilování sociálních vazeb mimo extrémistické skupiny. Tyto kroky mohou přispět ke

snížení počtu mladistvých, kteří se stávají oběťmi neonacistických ideologií a zároveň propadají do závislosti na drogách.

7. LITERATURA

- Babčanová, R. (2010). Rodina a drogová závislost, příčiny a sociální důsledky. [Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně]. Digitální knihovna UTB. https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/13117/bab%C4%8Danov%C3%A1_2010_b_p.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Bezpečnostní a informační služba. (2007) Výroční zpráva BIS za rok 2006, <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2006-vz-cz.pdf>
- Bohemia odpor. www.bohemiaodpor.wbs.cz. <http://www.bohemiaodpor.wbs.cz/?flash=ne>
- Brotánková, T. (2008). Konfigurace faktorů ovlivňující vznik závislosti u mladistvých. [Rigorózní práce. Univerzita Karlova]. Digitální repozitář UK. <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/18222>.
- Conflict 88, (1998). Táhní, album: Vrať se k nám, <https://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/conflikt/tahni-755495>
- Černý, P. (2007). Extremistická symbolika a její postih. *Rexter*.
- Danics, Š., Tejchmanová, L. (2017). Extremismus, radikalismus, populismus a eurospekticismus (Vydání I.) Univerzita Jana Amose Komenského Praha.
- Dolejš M., Univerzita Palackého. Filozofická fakulta. (2010). Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů. Univerzita Palackého V Olomouci.
- Eichler, P. (2007.11.1.). MAFRA, a.s. https://www.idnes.cz/zpravy/cerna-kronika/otrokovice-se-pripravuji-na-stret-extremistu.A070111_143237_krimi_pei
- Erikson, E.H. (1994). *Childhood and society*. WW Norton & Co.
- Erikson, E.H. (1996). *Osm věků člověka*. PROPSY
- Erikson, E.H. (1998). *The life cycle completed*. WW Norton & Co.
- Excalibur, (1995). Den soudu, album 1994-6 Není cesty zpět https://www.metal-archives.com/albums/Excalibur/1994-6%3A_Nen%C3%AD_cesty_zp%C4%9Bt/74145
- Ferjenčík, J. (2000). Úvod do metodologie psychologického výzkumu: Jak zkoumat lidskou duši. Portál
- Fiala P., Barša P. (1998). *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Masarykova Univerzita.
- Fiala, P. (1998). *Politický extremismus a radikalismus v ČR*
- Gabařová D., Čákl O. (2008). *Dovedu to pochopit? Hrozby neonacismu: [metodická příručka pro učitele základních a středních škol o práci s tématem pravicový extremismus, Člověk V Tísni*.
- Gellner, E.(1993). *Národy a nacionalismus*, Centrum pro studium demokratické kultury
- Hajný M. (2015). *Klinická adiktologie*. In K. Kalina (Ed.), *Psychologické, vývojové a rodinné faktory vzniku a udržování závislosti* (s. 172 – 189). Grada Publishing.

- Havighurst, R. J. (1953). Human development and education. David McKay.
- Heywood, A. (2021). Political ideologies: An introduction, Bloomsbury Publishing PLC.
- Charvát J. (2007). Současný politický extremismus a radikalismus. Portál.
- Janošová, P. (2016). Psychologie celoživotního vývoje. In M. Blatný (Ed.), Adolescence. Nakladatelství Karolinum.
- Jessor, R. (1991). Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. *Journal of Adolescent Health*, 12, 597–605;
- Kalina, K. (2015). Klinická adiktologie. Grada Publishing.
- Knechtová Z., Pokorná A., Pešáková E., Dolanová D., (2019). Metodika ke zpracování závěrečné práce pro vybrané nelékařské zdravotnické obory. MUNI,
- Kučerová, Z. (2020). Nacistická ideologie ve vztahu k duševně nemocným lidem. [Diplomová práce. Univerzita Karlova]. Digitální repozitář UK. <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/116404/120351766.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Landa D., Matásek D. (1989). Orlík: Demo Nulka, Perník.
- Lobiondo-Wood, G. (2021). Nursing research: methods and critical appraisal for evidence-based practice. Elsevier.
- Macek, P. (1999). Adolescence. Portál.
- MAFRA, a.s. (2008.14.6.). https://www.lidovky.cz/domov/extremiste-pochodovali-proti-drogam.A080614_162437_In_domov_nev
- Mareš M. a kol., (2011). České militantní neonacistické hnutí (aktuální trendy). Analýza pro Ministerstvo vnitra České republiky – odbor bezpečnostní politiky.
- Mareš, M. (2006). Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti: manuál pro Policii ČR. Ministerstvo vnitra ČR,
- Meacham, J. (1996). „Mind, Society, and Racism.“ *Human Development*. 39 (5): 301-306, <https://doi.org/10.1159/000278482>.
- Millová, K. (2016). Psychologie celoživotního vývoje. In M. Blatný (Ed.), *Klasické teorie vývoje*. Nakladatelství Karolinum.
- Minařík, D. (2022). Radikalizace české společnosti v důsledku nemoci COVID-19 [Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích]. Theses.cz. https://theses.cz/id/a4579p/Radikalizace_ceske_spolecnosti_v_dusledku_nemoci_COVID-19.pdf
- Miovský M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Grada.
- Miovský, M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu, Grada Publishing, s. 161
- Miovský, M., Šťastná, L. a Gajdošíková, H. (2004). Některé etické aspekty terénního výzkumu uživatelů nelegálních drog. *Biograf*, 35, s. 33-52.
- Miroslav Mareš. (2003). Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Barrister & Principal.
- Mravčík, V., Pešek, R., Horáková, M., Nečas, V., Chomynová, P., Šťastná, L., Grolmusová, L., Kiššová, L., Fidesová, H., Nechanská, B., Vopravil, J., Preslová, I., Doležalová, P. a Koňák, T. (2011d). Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2010. Praha: Úřad vlády ČR.

- MVCR, (2009), Strategie boje proti terorismu. <https://www.mvcr.cz/soubor/strategie-boje-proti-extremismu.aspx>
- Nešpor K. (2003). Návykové chování a závislost : současné poznatky a perspektivy léčby. Portál.
- O´Sullivan, N.(1995). Fašismus. CDK
- Ohler N. (2016). Der totale Rausch – Drogen im Dritten Reich. Kiepenheuer & Witsch
- Orlík, (1990) Perník, album: Miloš Frýba for president <https://www.karoketexty.cz/texty-pisni/orlik/pernik-31882>
- Řiháček, T., Čermák, I., Hytych, R., a kol. (2013). Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. Masarykova univerzita.
- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research. SAGE.
- Smith, J. A., Flowers, P., Larkin, M. (2009). Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research. London: Sage Publications.
- Smith, J. A., Osborn, M. (2003). Interpretative phenomenological analysis. In J. A. Smith (Ed.), Qualitative psychology: A practical guide to research methods (s. 53–80). London: Sage Publications.
- Smolík, J. (2012). Subkultury mládeže: Uvedení do problematiky. Grada Publishing, a.s.
- Staňková, M. (2020). Drogová problematika Třetí Říše: ideologie vs. praxe [bakalářská práce, Univerzita Karlova]. Repozitář závěrečných prací UK <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/121032/130292116.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Thorová, K. (2015). Vývojová psychologie. Portál
- Vágnerová, M. (2005). Vývojová psychologie I. Nakladatelství Karolinum
- Vágnerová, M. (2014). Současná psychopatologie pro pomáhající profese. Portál
- Vágnerová, M., & Lisá, L. (2021). VIII. Dospívání. In *VIII. Dospívání*. Karolinum Press.
- Vegrichtová, B. (2016). Symbolika kriminálního tetování. Vydavatelství a Nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o..
- Vegrichtová, B. (2017). Gangy: vězeňské, pouliční a motorkářské. Grada Publishing
- Vegrichtová, B. (2019). Hrozba radikalizace Terorismus, varovné signály a ochrana společnosti. Grada
- Vltava Labe media a.s. (2007.11.6.). www.karvinsky.denik.cz. https://karvinsky.denik.cz/zpravy_region/demonstrace_radikalove20070610.html

8. Příloha 1

Podpisem níže souhlasím, že se zcela dobrovolně a bez nátlaku účastním rozhovoru, který bude nahráván. Rozhovor bude zpracován a některé pasáže, mohou být zveřejněny v rámci zveřejnění diplomové práce, která se zabývá tématem Význam neonacistické symboliky u lidí užívajících drogy injekčně. Zavazuji se, že jména budou změněna, dále se zavazuji, že možné ohrožení anonymity v textu nebude zveřejněno. V případě odmítnutí účasti na dotazníku, nebude ze strany Terénního pracovníka Martina Kociána důvod k neposkytnutí sociální služby Terénní programy. V případě porušování práv klienta se prosím obraťte na ředitele organizace Drop In, o.p.s. MUDr. Jiřího Presla v případě nespokojenosti s vedením nebo se zpracováním rozhovoru je možné se obrátit na 1. lékařskou fakultu, k etické komisi Kliniky adiktologie, nebo k vedoucímu práce PhDr. Josefu Radimeckému M.Sc., Ph.D (josef.radimecky@lf1.cuni.cz)

Křestní jméno:.....

Kód:.....

Datum narození:.....

V Praze dne.....

Podpis:.....